

FORVALTNINGSREVISJON FOR KONTROLLUTVALGET I TVEDESTRAND KOMMUNE

PSYKOSOSIALT SKOLEMILJØ I TVEDESTRAND KOMMUNE

AUST-AGDER REVISJON IKS, AUGUST 2022

1. INNLEDNING	4
1.1 INNLEDNING, BAKGRUNN OG FORMÅL.....	4
1.2 PROBLEMSTILLINGER	5
2. METODISK GJENNOMFØRING	6
Intervjuer	6
Gjennomgang av aktivitetsplaner	6
Spørreundersøkelse	7
Validitet og reliabilitet.....	7
3. DEFINISJON AV MOBBING OG FORELIGGENDE DATA	9
3.1 EKSISTERENDE INDIKATORER PÅ SKOLEMILJØ	11
Elevundersøkelsen og Ungdata-undersøkelsen	11
4. PROBLEMSTILLINGER	14
4.1. INFORMASJONSPLIKTEN	14
4.1.1. REVISJONSKRITERIER	14
4.1.2. FAKTA	16
Skolens rutiner	16
Tilbakemelding fra FAU	21
Foresattes opplevelse av informasjonsplikten	23
4.1.3 REVISORS VURDERINGER OG KONKLUSJON	27
4.2. AKTIVITETSPLIKTEN.....	29
4.2.1. REVISJONSKRITERIER	29
Dokumentasjonskrav – Skriftlig plan	31
4.2.2. FAKTA	33
Overordnede rutiner og planer	33
Rektorenes håndtering av aktivitetsplikten	34
Tilbakemeldinger fra tillitsvalgte.....	39
Gjennomgang av aktivitetsplaner	40
Foresattes opplevelse av skolens aktivitetsplikt	42
4.2.3 REVISORS VURDERINGER OG KONKLUSJON	48
5. REVISJONENS AVSLUTTENDE KONKLUSJON OG ANBEFALINGER	51
5.1 KOMMUNEDIREKTØRENS KOMMENTAR	52
6. LITTERATUR	54
7. VEDLEGG	55
VEDLEGG 1 – INTERVJUGUIDE	55
VEDLEGG 2 - SPØRREUNDERSØKELSE.....	57

PSYKOSOSIALT SKOLEMILJØ I TVEDESTRAND KOMMUNE

Problemstillinger

1. *Ivaretar skolene i Tvedestrand kommune informasjonsplikten knyttet til foreldre og elever, både i forhold til aktivitetsplikten og det systematiske arbeidet for et godt skolemiljø?*
2. *Gjennomfører skolene tilstrekkelige undersøkelser og vurderinger av elevenes psykososiale miljø ved mistanke eller varsel om mobbing? Og foreligger det dokumentasjon som oppfyller innholdskravene etter opplæringsloven om skriftlig plan?*

Revisjonskriterier

- *Elever og foresatte skal bli informert om rettigheten til et trygt og godt skolemiljø*
- *Skolen skal informere om det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø, om aktivitetsplikten samt mulighet for å melde sak til statsforvalteren*
- *Skolen skal samarbeide med barnehagene for å sikre en trygg og god overgang*
- *Skolene bør ved behov samarbeide ved overgang mellom barneskole og ungdomsskole*
- *Skolen skal informere om det systematiske arbeidet med skolemiljø i FAU, skolemiljøutvalg, samarbeidsutvalg, elevråd mv.*
- *Alle ansatte på skolen har en aktivitetsplikt for å sikre et trygt og godt skolemiljø; skolen skal følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak (5 delplikter)*
- *Skolen skal sørge for at involverte elever blir hørt. Hva som er best for elevene, skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid*
- *Ved utarbeidelse av skriftlig aktivitetsplan skal det stå hva slags problem tiltaket skal løse, hva slags tiltak skolen har planlagt, når det skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføring av tiltaket og når tiltaket skal evalueres*
- *Tiltakene som settes inn, skal være egnede og tilstrekkelige til at situasjonen opphører*
- *Dokumentasjonsplikten innebærer både kravet ift. skriftlig aktivitetsplan samt generell dokumentasjon av de fem delpliktene*

Funn og vurderinger

- *Revisjonen konkluderer med at skolene i stor grad har på plass rutiner for informasjon til elever, foresatte og råd/utvalg som oppfyller kravene etter loven, men det er noe variasjon mellom skolene og uklarheter omkring hvordan det informeres om retten til et trygt og godt skolemiljø og muligheten til å melde en sak til statsforvalteren. Revisjonen stiller spørsmålstegn ved i hvilken grad informasjonen når ut til de foresatte. Revisjonen vil bemerke at resultater fra spørreundersøkelsen tyder på at foresatte som opplever å få god informasjon fra skolen også har større tillit til at skolen vil håndtere og løse opplevd mobbing/krenkelse på en god og profesjonell måte.*
- *Revisjonen konkluderer med at skolene i Tvedestrand oppfyller aktivitetsplikten og at elevene blir hørt i dette arbeidet. Samlet sett har grunnskolene i Tvedestrand flere ulike verktøy og rutiner i forbindelse med det systematiske og forebyggende arbeidet med et trygt og godt skolemiljø. Her vil den nye handlingsplanen for arbeidet med det psykososiale skolemiljøet ha betydning, og den jevnlige kontakten mellom skolene støtter opp om dette.*

Funn og vurderinger

- *Det er revisjonens konklusjon at skolenes håndtering av aktivitetsplaner oppfyller lovkravene etter oppl. 9A-4, og skolene har et bredt repertoar av tiltak som synes å være egnede og tilstrekkelige til at situasjonen opphører. Dokumentasjonen av aktivitetsplanen er etter revisjonens vurdering i tråd med kravene, men det er noe uklarhet omkring generell dokumentasjon av de fem delpliktene.*
- *Revisjonen konkluderer med at sektoren har tilfredsstillende rutiner hva gjelder overganger både mellom barnehage og barneskole og til/fra ungdomsskole.*

Anbefalinger

- *Revisjonen anbefaler at kommunen vedtar og implementerer forlagte handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø. Dette vil kunne gjøre arbeidet med aktivitetsplikten enda bedre og være viktig inn mot informasjonsplikten.*
- *Revisjonen anbefaler at kommunen arbeider med rutiner og praksis som i større grad kan sikre ivaretagelse av de forbedringspunkter som fremgår i forbindelse med informasjonsplikten, spesielt knyttet til foresattes opplevelse av informasjon, informasjon om mulighet til å melde sak til statsforvalter og informasjon på skolenes hjemmesider.*

1. INNLEDNING

1.1 INNLEDNING, BAKGRUNN OG FORMÅL

Skoler og barnehager utgjør et av de største tjenesteområdene for Tvedestrand kommune, med rundt 680 elever i grunnskolen.¹ Alle barn og unge har rett på et trygt og godt skolemiljø, og det er viktig at arbeidet med å fremme trivsel utgjør en betydningsfull del av arbeidet til enhver skole samt for kommunen som skoleeier.

Opplæringsloven kapittel 9A² gir elever en lovfestet rett til et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Dette gjelder for alle elever på grunnskolen, inkludert elever som deltar i leksehjelp og skolefritidsordning. Skolene skal iht. kapittel 9A ha en nulltoleranse mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering, og er ansvarlig for både forebyggende og aktivt arbeid mot dette. For at barn og unge skal få et størst mulig utbytte av skolehverdagen er det helt avgjørende med et trygt fysisk og psykososialt miljø rundt seg, og at de vernes mot mobbing og krenkelser i hverdagen. Opplæringsloven stiller videre krav til at elevers egen subjektiv opplevelse av trivsel skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid.

Krenkelser og mistrivsel kan ha alvorlige konsekvenser for barn og unge, og det er derfor viktig at den enkelte skole har systemer både for forebygging, avdekking og håndtering av mobbing og mistrivsel blant barn. Kommunen som skoleeier har etter opplæringslovens § 13-10 ansvaret for at kravene i lovens bestemmelser blir oppfylt, og de skal stille til disposisjon de ressurser som er nødvendige for å oppfylle kravene på den enkelte skole. I Tvedestrand kommune er det totalt 6 kommunale grunnskoler, og rektorene på de enkelte skolene har en rekke ansvar etter lovens kapittel 9A.

Dette forvaltningsrevisjonsprosjektet har til hensikt å kartlegge kommunens rutiner knyttet til arbeidet med et trygt og godt psykososialt skolemiljø. Herunder vil det være aktuelt å fokusere på i hovedsak to forhold etter opplæringsloven; skolens informasjonsplikt og aktivitetsplikt. Prosjektet vil videre ha til hensikt å vurdere skolenes dokumentasjonskrav knyttet til etterlevelse av aktivitetsplikten, hvor det vil være hensiktsmessig å vurdere hvordan konkrete enkeltsaker knyttet til mobbing har blitt håndtert etter opplæringslovens bestemmelser.

Forvaltningsrevisjonsprosjektet ble bestilt av kontrollutvalget i Tvedestrand 25.11.2021 (sak 31/21). Bakgrunnen for bestillingen er de funn som fremgår av revisjonens risiko- og vesentlighetsvurdering 2020-2023 for Tvedestrand kommune, hvor psykososialt skolemiljø ble vurdert som tjenesteområdet med høyest risiko. Analysen peker blant annet på at flere elever enn gjennomsnittet, både nasjonalt og i Aust-Agder, oppgir å bli mobbet i Tvedestrand, og det skisseres som en høy risiko av både tidligere kontrollutvalg og av ansatte og politikere.

¹ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/tall-om-elever-og-skoler/>

² LOV-1998-07-17-61 Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (Opplæringsloven)

Gjennom behandling av plan for forvaltningsrevisjon 2020-2023 vedtok kontrollutvalget en anbefaling om at psykososialt skolemiljø prioriteres som første forvaltningsrevisjonsprosjekt.

Revisjonens funn og anbefalinger er utledet gjennom grundig og omfattende metodisk gjennomføring av både dokumentanalyse, intervjuer, gjennomgang av enkeltsaker og spørreundersøkelse, vurdert opp mot rapportens revisjonskriterier. Prosjektet er for øvrig gjennomført etter gjeldende standard for forvaltningsrevisjon, RSK001.

1.2 PROBLEMSTILLINGER

Kontrollutvalget vedtok gjennom prosjektplan 25. november 2021 (sak 31/21) følgende problemstillinger:

- 1) Ivaretar skolene i Tvedestrand kommune informasjonsplikten knyttet til foreldre og elever, både i forhold til aktivitetsplikten og det systematiske arbeidet for et godt skolemiljø?*
- 2) Gjennomfører skolene tilstrekkelige undersøkelser og vurderinger av elevenes psykososiale miljø ved mistanke eller varsling om mobbing? Og foreligger det dokumentasjon som oppfyller innholdskravene etter opplæringsloven om skriftlig plan?*

2. METODISK GJENNOMFØRING

Prosjektets metodiske fremgangsmåte har basert seg på en sammensatt datainnsamling gjennom flere ulike tilnærminger innen både kvalitativ og kvantitativ metode. Arbeidet med forvaltningsrevisjonen har i hovedsak foregått i perioden februar 2022 – juni 2022, gjennomført av forvaltningsrevisor Terje Melhuus Line, med Kristian Fjellheim Bakke som ansvarlig forvaltningsrevisor.

Revisjonen startet innledningsvis i prosjektet med et oppstartsmøte med sektorleder for læring og oppvekst (kontaktperson utnevnt av kommunedirektør) for å avklare forventinger, tidsplan og praktisk gjennomføring for det videre arbeidet.

Prosjektet har tatt for seg alle de seks skolene i Tvedestrand; Lyngmyr, Tvedestrand, Dypvåg, Holt, Songe og Vestre Sandøya skoler. Dette gjør at de undersøkelsene revisjonen har foretatt, er generaliserbare til å kunne si noe om det totale skolemiljøet i Tvedestrand kommune. De seks skolene er på en annen side ulike, noe som har gjort at revisjonen i mindre grad har kunnet dra paralleller på tvers av enhetene. Dette har samtidig krevd oppmerksomhet knyttet til ivaretagelse av anonymitet, spesielt knyttet til de minste skolene.

Lyngmyr skole er kommunens ungdomsskole (8.-10. trinn), bestående av om lag 220 elever. Tvedestrand skole er en barneskole med 1.-7. trinn og har ca. 230 elever. Begge skolene er lokalisert i sentrum av Tvedestrand. Dypvåg skole har 1.-7. trinn, ca. 90 elever og er lokalisert noen kilometer øst for sentrum. Holt skole har også 1.-7. trinn, om lag 70 elever og er lokalisert noen kilometer vest for sentrum. Holt og Dypvåg har felles rektor. Songe skole har rundt 60 elever på 1.-7. trinn og er lokalisert noen kilometer nordøst for sentrum. Vestre Sandøya har 12 elever på 1.-4. trinn, felles rektor med Tvedestrand og er lokalisert på en øy uten broforbindelse.

Intervjuer

For å danne et mest mulig deskriptivt bilde av det psykososiale skolemiljøet i Tvedestrand, har revisjonen gjennomført intervjuer med alle de fire rektorene. Intervjuene med rektorene ble avholdt som semi-strukturerte intervjuer, bygd rundt en felles utarbeidet intervjuguide for de fire informantene. Revisjonen ble i forbindelse med intervjuene også overlevert relevant dokumentasjon knyttet til de ulike skolenes arbeid med skolemiljø.

I tillegg til intervjuer med rektorene, er det gjennomført skriftlige intervjuer med ledere for FAU ved alle skolene. Det var totalt fem FAU-ledere som besvarte revisjonens henvendelse. Revisjonen har videre gjennomført skriftlige intervjuer med plasstillitsvalgte ved skolene. Det var fem svar fra Utdanningsforbundet og ett svar fra Fagforbundet. Intervjuene med representanter i FAU og plasstillitsvalgte er gjennomført skriftlig per e-post av hensyn til ressursbruk.

Gjennomgang av aktivitetsplaner

For å belyse praktiseringen av rutiner knyttet til aktivitetsplikten, anså revisjonen det som relevant å gjennomgå et utplukk av utarbeidede aktivitetsplaner, for å se om planene er

utarbeidet i henhold til bestemmelsene i opplæringsloven § 9A-4. Utplukket bestod i utgangspunktet av *alle* utarbeidede aktivitetsplaner for de to siste skoleår (2020/2021 og 2021/2022 per februar/mars) ved de fire skolene.

Revisjonen vurderte hvorvidt planene oppfylte kravene i bokstav a – e i oppl. § 9A-4 ledd 6. Utplukket utgjorde et omfang på totalt 29 aktivitetsplaner med tilhørende notater og saksdokumenter. Revisjonen har i gjennomgangen *kun* vurdert hvorvidt sakene oppfyller vilkår og krav etter loven, og har dermed ikke gjennomgått detaljer i skolens skjønnsmessige og skolefaglige vurderinger.

Spørreundersøkelse

I tillegg til gjennomgang av skriftlige rutiner, informasjon fra intervjuer samt aktivitetsplaner, anså revisjonen det som avgjørende at også foresattes synspunkt og opplevelse av skolesystemet ifb. opplæringslovens kap. 9A skulle være en del av datagrunnlaget.

Revisjonen gjennomførte derfor en spørreundersøkelse rettet mot de foresatte, i den hensikt å løfte frem deres opplevelse av samarbeid og tillit med skolen, hvor spesielt foresattes opplevelse av prosessen dersom deres barn har opplevd mobbing eller krenkelser var relevant.

Undersøkelsen omfattet alle foresatte i Tvedestrand kommune. Revisjonen fikk e-postadresser og mobiltelefonnummer fra sektorleder. Revisjonen har kun tatt utgangspunkt i det oversendte materialet. Det tas forbehold om potensielle feil eller mangler i skolenes lister.

Spørreundersøkelsen ble sendt ut til totalt 853 respondenter. De ble kontaktet både per e-post og per SMS. Det var 12 respondenter som revisjonen fikk feilmelding på og derfor slettet i grunnlaget. På den annen side var det seks respondenter som ba om å få mulighet til å svare for barn ved forskjellige skoler. Disse fikk da en ekstra lenke til undersøkelsen. Totalt ble det 847 respondenter. Av disse var det 400 foresatte ved de seks skolene³ som svarte på undersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 47. Spørreundersøkelsen ble distribuert gjennom SurveyXact, som revisjonen også anvendte i sin analyse av datagrunnlaget (for spørreundersøkelsen).

Validitet og reliabilitet

Vurderingen av det metodiske arbeidets validitet og reliabilitet, handler om å belyse dataenes troverdighet og gyldighet. Validiteten handler om hvorvidt de innsamlede dataene er aktuelle for å besvare problemstillingene, og om revisjonens funn er autoritative og representative i forhold til fenomenet som er undersøkt. Dokumentene som er analysert for å gi et bedre grunnlag for konklusjonene har vært offentlig tilgjengelig dokumenter, eller dokumenter som er forelagt revisjonen direkte av kommunen.

I forbindelse med intervjuprosessen har dialogen vært forankret gjennom en felles intervjuguide for alle informantene. Dette har vært et viktig verktøy for å kunne se tendenser på tvers av intervjuobjektene og sikre en godt forankret analyseprosess. Validiteten styrkes ved at datamateriale fra alle fysiske intervjuer er faktaverifisert av den enkelte informant. En slik faktaverifisering gir mindre rom for potensielle fallgruver ved subjektiv tolkning av

³ Det var 422 respondenter som hadde lagt inn skole, men 22 falt fra allerede ved første spørsmål.

dataene. Kommunedirektør har i tillegg ved prosjektets ferdigstillelse fått rapporten til høring. Uttalelsen fra kommunedirektør ligger vedlagt.

Ved revisjonens gjennomgang av enkeltsaker er disse målt direkte opp mot lovteksten i opplæringslovens § 9A-4, uten at det er gjort konklusjoner av skolens skjønnsmessige faglige vurderinger. Alle aktivitetsplaner for den definerte perioden er gjennomgått fra de fire skolene. Validiteten ved de observasjoner som er funnet ved aktivitetsplanene vil derfor være solid. Aktivitetsplanene er hentet ut og overlevert direkte fra rektorene. Revisjonen kan derfor ikke garantere for mangler i datagrunnlaget, og har kun tatt utgangspunkt i det som er overlevert.

Spørreundersøkelsens svarprosent på 47 % er etter revisjonens vurdering en representativ oppslutning med hensyn til intensjonen om å få løftet frem foresattes synspunkter. Andelen utgjorde 400 respondenter, med en jevn spredning på skolene hensyntatt størrelse. Metodiske svakheter ved et slikt datasett er at det ofte kan være de foresatte som har mest negative erfaringer som kan ha større motivasjon for å svare på undersøkelsen. Alle variablene er derfor ikke direkte overførbare og generaliserbare. Bryter man derimot opp undersøkelsen i enheter, får en likevel frem synspunkter til nærmere halvparten av alle foresatte i Tvedestrand kommune, som alle deler sin erfaring med skolesystemet. Hensikten med undersøkelsen har derfor ikke vært å søke etter et eksakt tall på omfanget av mobbing i kommunen, men å skape en kanal for foresatte som brukere av skolen som tjeneste i et relativt bredt omfang. Det gir videre en anledning til å se korrelasjoner mellom variabler. Datasettenes validitet styrkes også ved at revisjonen har hatt anledning til å sette resultatene fra foresatte opp mot den realiteten som er presentert av rektorene ved skolene gjennom intervjuer og enkeltsaker.

Reliabilitetsvurderingen omhandler hvorvidt de innsamlede dataene er pålitelige, og om dataene er gjenstand for etterprøvbarehet. Rapporten har både på detaljert og overordnet nivå vært gjenstand for intern og ekstern kvalitetskontroll. Gjennomgående i rapportens arbeid har flere forvaltningsrevisorer vært involvert i prosessen, og den metodiske innsamlingen av data har vært grundig forankret og kvalitetssikret internt. Dette har bidratt til et godt fundament for dataenes reliabilitet.

3. DEFINISJON AV MOBBING OG FORELIGGENDE DATA

Regjeringen og Kunnskapsdepartementet forpliktet seg gjennom statsbudsjettet 2016 til en målrettet og kunnskapsbasert innsats for et godt skole- og barnehagemiljø mot mobbing. Innsatsen ble bygget opp rundt seks konkrete mål og prinsipper, som også var en del av forslaget til nye bestemmelser i opplæringsloven:⁴

- Det skal ikke skje
- Det skal nytte å si fra
- Regelverket skal virke
- Kompetansen skal nå helt ut
- Barnehage- og skoleeier er avgjørende
- Barn og unge skal stå i sentrum

Innenfor tematikken til denne forvaltningsrevisjonen knyttet til barn og unges trivsel i skolen, beveger det seg en del ulike begreper som ofte kan brukes litt om hverandre. Revisjonen har derfor laget en figur (til høyre) som illustrerer de mest sentrale begrepene knyttet til problemstillingene, og hvilke av begrepene som faller inn under de ulike betegnelsene.

Barnehage- og skolemiljø er et samlebegrep for både barnehagelovens⁵ og opplæringslovens bestemmelser, hvor barnas fysiske og psykiske miljø faller under. Psykososialt miljø beskrives av Utdanningsdirektoratet (heretter Udir) som det psykologiske og sosiale miljøet i barnehagen eller på skolen, og hvordan barn, unge og ansatte opplever dette. Det påvirkes videre av både enkeltindivider og grupper, som direkte eller indirekte er en del av miljøet.⁶ Det psykososiale miljøet avgrenser seg ikke til å kun gjelde det som skjer på skolens område i skoletiden, men omfatter i tillegg det som skjer på skoleveien, på turer og arrangementer og ikke minst mobbing og andre krenkelser som skjer *utenfor* skoletiden, men som har sammenheng med skolen.⁷

Krenkelser er et samlebegrep for mobbing, vold, trakassering og diskriminering, som alle utgjør negative ord eller handlinger som barn og unge opplever at krenker deres verdighet, integritet, følelser eller ekskludering fra et fellesskap. Hva som oppleves som krenkende, er betinget av subjektive oppfatninger, og vil variere fra person til person avhengig av eksempelvis alder, forutsetninger, bakgrunn og situasjon de forekommer i.⁸ Forståelsen av mobbing er i stadig utvikling, og inneholder i dag flere forklaringer og former enn tidligere.

⁴ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* Side 10

⁵ LOV-2005-06-17-64 Lov om barnehager (barnehageloven) Heretter bhl.

⁶ Utdanningsdirektoratet «*Grunnlagsdokument for arbeidet med barnehage-, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser*» En felles plattform for statlige aktører, revidert utgave. Side 6

⁷ Utdanningsdirektoratet Rundskriv 3-2017

⁸ NOU 2015:2 «*Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø*». Side 31

Forskerne Dan Olweus og Erling Roland sin definisjon på mobbing har siden 1980-tallet vært utgangspunkt for en stor del av tematikken rundt mobbing:

«Mobbing er gjentatt negativ atferd fra én eller flere sammen, rettet mot en som ikke kan forsvare seg.»⁹

Olweus har videre utdypet hva som ligger bak de ulike begrepene innenfor definisjonen. Med *negativ handling* menes det at noen påfører eller forsøker å påføre andre personer skade eller ubehag. Handlingene kan utføres både fysisk, verbalt og indirekte ved utestengelse. *Gjentatt over en viss tid* innebærer at mobbing skiller seg fra enkeltepisoder ved at den gjentas over tid. Hensikten med denne definisjonen er å skille mobbingen fra tilfeldige, lettere negative handlinger som det varierer hvem det rettes mot. *Fra en person til en annen* definerer at én person blir mobbet av en eller flere andre. Offeret for mobbingen kan også være mer enn én person. *Ubalanse i styrkeforholdet mellom utøver og offer* handler om at det er viktig å skille mobbing fra konflikter eller krangler mellom fysisk eller psykisk like sterke personer. Det må derfor være en viss ubalanse i styrkeforholdet mellom utøver og offer.¹⁰

Udir bruker i forbindelse med elevundersøkelsen en noe utvidet definisjon på mobbing, med utgangspunkt i Olweus og Roland sin definisjon¹¹:

«Mobbing er gjentatt negativ eller ondsinnet atferd fra en eller flere rettet mot en elev som har vansker for å forsvare seg. Gjentatt erting på en ubehagelig og sårende måte er også mobbing.»

For å både kunne forebygge, avdekke og håndtere mobbing i både barnehage og skole, er det viktig å ha kunnskap om ulike former for mobbing. Mobbing kan komme til uttrykk gjennom ulike former, eller utarte seg gjennom en kombinasjon av de ulike formene. En overordnet kategorisering er skillet mellom *direkte* og *indirekte mobbing*. Direkte mobbing er den som skjer under direkte mellom-menneskelig kontakt og omfatter atferd som det å slå, true, bruke negative kallenavn eller fornærme. Indirekte mobbing omfatter atferd som ikke behøver skje direkte mellom den eller de som mobber og den som mobbes. Eksempler er det å spre rykter og sladder og drive sosial manipulasjon for å bidra til at andre marginaliseres og ekskluderes. Slik mobbing omtales ofte som skjult mobbing, hvor det kan være utfordrende å oppfatte hva som faktisk skjer mellom de det gjelder. I senere tid har også digital mobbing vokst frem som en mer hyppig form for mobbing, ofte gjennom sosiale medier eller spill på internett m.m.¹²

Gjennomgående i rapporten vil det fra intervjuer, gjengivelse av rutiner mv., kunne bli henvist til noe ulik omtale av regelverket knyttet til psykososialt skolemiljø. Reglene er i hovedsak regulert gjennom opplæringslovens kapittel 9A, hvor skolens aktivitetsplikt fremgår av oppl. § 9A-4. I de henvisninger som omtales som f. eks «9A-sak», «kap. 9A», «9A-skjemaer» osv., menes derfor de regler som omhandler elevenes skolemiljø etter opplæringsloven.

⁹ Olweus og Roland 1983, gjengitt i NOU 2015:2 side 69

¹⁰ Olweus 1992, gjengitt i NOU 2015:2, side 69.

¹¹ <http://www.godskole.no/mobbing-og-krenkende-atferd/hva-er-mobbing>

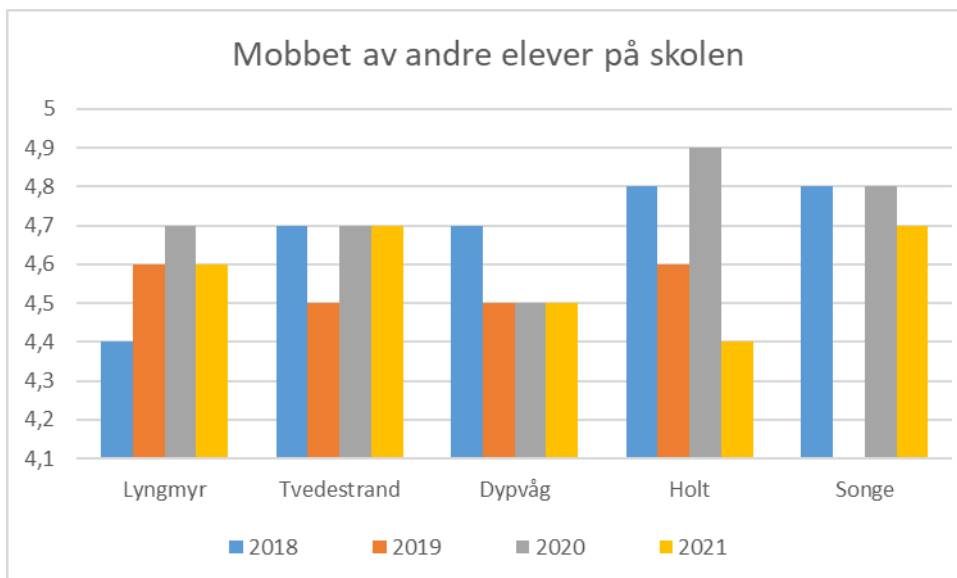
¹² NOU 2015:2 «Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø». Side 73

3.1 EKSISTERENDE INDIKATORER PÅ SKOLEMILJØ

Elevundersøkelsen og Ungdata-undersøkelsen

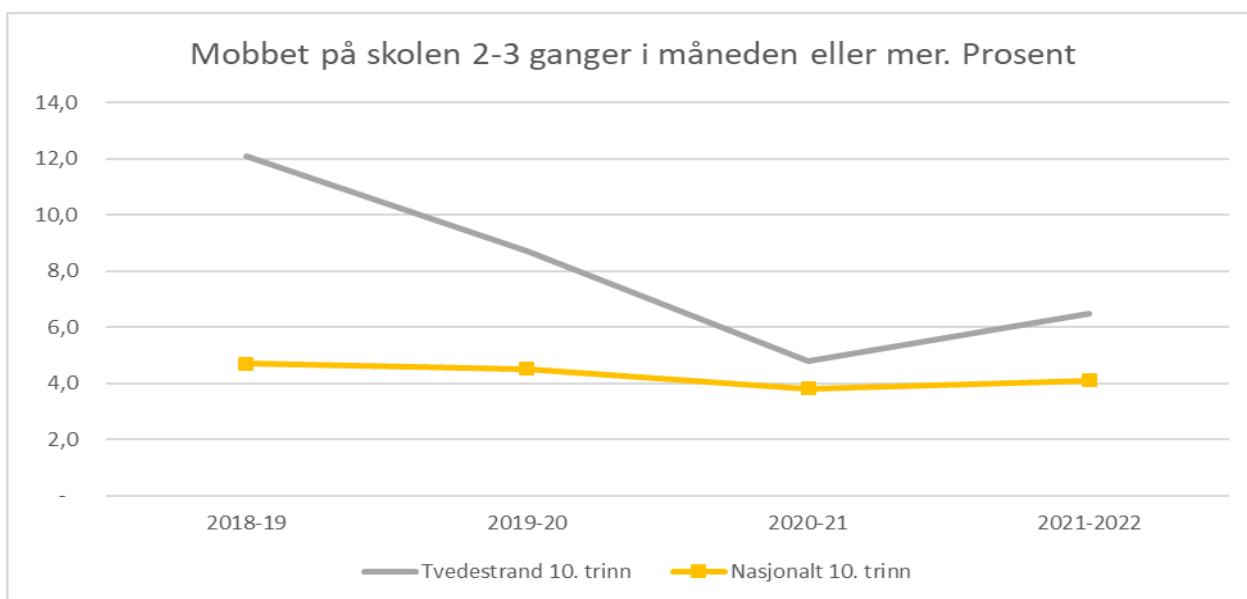
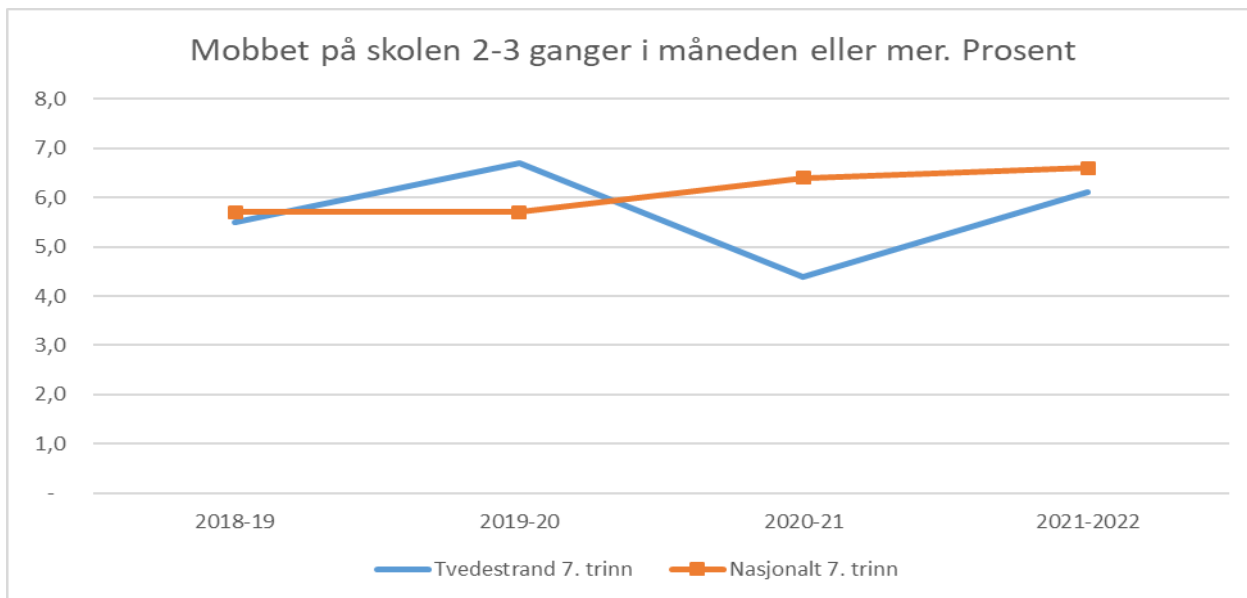
Elevundersøkelsen og Ungdata-undersøkelsen er styringsverktøy kommunen selv har for å årlig kartlegge hvordan elevene trives på skolen. Elevundersøkelsen er i utgangspunktet kun obligatorisk for 7. og 10. trinn, men den kan på frivillig basis også gjennomføres for øvrige trinn. Ungdata er lokale ungdomsundersøkelser som gir et bredt bilde av hvordan ungdom har det på skolen og fritiden, fortrinnsvis gjennomført for ungdomsskoleelever.

Generelt viser elevundersøkelsen 2019/20 at forekomsten av mobbing (mobbet to til tre ganger i måneden eller mer) reduseres med alder og at det er små kjønnsforskjeller.¹³ Fra kommunen har revisjonen fått resultater på spørsmål om man har blitt mobbet av andre elever på skolen de siste månedene. Svarprosent ved de fem skolene ligger for alle fem årene mellom 85 og 100 prosent. Unntaket er Tvedestrand skole i 2021 med en svarprosent på 64. Svarene er gitt på en skala fra 1-5, der 5 er best (ikke mobbet i det hele tatt). For de fire siste år er det som følger:

¹³ «Mobbing og arbeidsro i skolen» Analyse av Elevundersøkelsen 2019/20, Christian Wendelborg, NTNU https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/rapporter/2020/mobbing-og-arbeidsro-i-skolen-2019_20.pdf

Revisjonen har sett på statistikk fra Udir¹⁴ om elevene har blitt mobbet 2-3 ganger i måneden eller oftere for elever på 7. trinn og 10. trinn. For 7. trinn har vi tall for hele kommunen (for flere år var resultatet på mange av barneskolene unntatt offentlighet). Svarene er oppgitt i prosent, og jo lavere tall, jo færre er det relativt sett som oppgir å ha blitt mobbet.

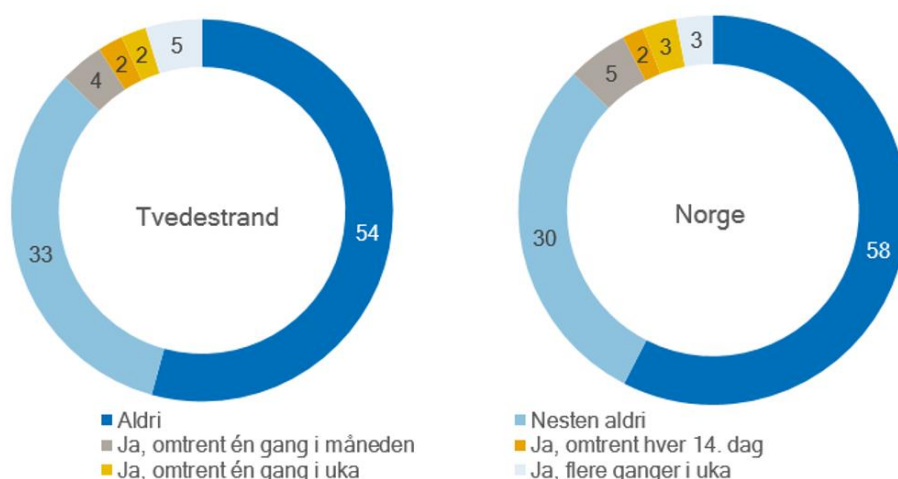

På barneskolene har kommunen i tre av fire år ligget lavere enn det nasjonale gjennomsnittet. På ungdomsskolen har det vært en reduksjon både i 2019 og i 2020, før det stiger igjen i 2021. Dette stemmer også overens med samleskåren for elever som er mobbet på skolen for Lyngmyrs del. I alle år har det ligget høyere enn det nasjonale gjennomsnittet.

¹⁴ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/resultater-fra-elevundersokelsen-pa-7.-og-10.-trinn/elevundersokelsen--mobbing/>

Ungdata-undersøkelsen ble gjennomført våren 2019 i Tvedestrand kommune, for elever ved 8.-10. trinn. Det var 190 elever som svarte på undersøkelsen og svarprosenten var 91 %. Revisjonen har fra undersøkelsen valgt å trekke frem to forhold; trivsel på skolen og mobbing. På spørsmålet om hvor fornøyd ungdomsskoleelever i Tvedestrand er med skolen de går på, svarer elevene ganske tilsvarende landsgjennomsnittet. På spørsmål om hvordan ungdom i Tvedestrand opplever skolen, er det 28 prosent som svarer bekreftende på spørsmålet «Jeg gruer meg ofte til å gå på skolen». Gjennomsnittet for hele landet er 26 prosent.

Elever blir gjennom Ungdata-undersøkelsen videre stilt spørsmål om man opplever å bli utsatt for plaging, trusler eller utfrysning av andre unge. Her svarer elevene i Tvedestrand følgende:

Her fremgår det at det er om lag samme prosentandel som svarer ja blant ungdomselever i Tvedestrand og som for landsgjennomsnittet – at de opplever å bli utsatt for plaging, trusler eller utfrysning en eller flere ganger i måneden (13 %).

Fra Udirs statistikk for spesialundervisning for 2021-22¹⁵, ser revisjonen at Tvedestrand kommune har en høyere andel som mottar dette enn gjennomsnittet for Agder og nasjonalt, med hhv. 14 prosent, 8 prosent og 8 prosent.

Studier på langtidseffektene av mobbing viser at personer som hadde blitt mobbet, hadde betydelig økt risiko for å utvikle psykiske problemer senere i livet.¹⁶¹⁷ Skolens innsats for et trygt og godt skolemiljø vil ha langtrekkende konsekvenser.

¹⁵ <https://www.udir.no/tall-og-forskning/statistikk/statistikk-grunnskole/tall-om-elever-og-skoler/>

¹⁶ <https://forskning.no/psykiske-lidelser-barn-og-ungdom/mobbing-dobler-risikoen-for-depresjon/446508>

¹⁷ <https://forskning.no/mobbing/mobbing-gar-hardt-ut-over-bade-mobberen-og-den-som-blir-mobbet/1566052>

4. PROBLEMSTILLINGER

4.1. INFORMASJONSPLIKTEN

- 1) *Ivaretar skolene i Tvedestrand kommune informasjonsplikten knyttet til foreldre og elever, både i forhold til aktivitetsplikten og det systematiske arbeidet for et godt skolemiljø?*

4.1.1. REVISJONSKRITERIER

Revisjonskriterier er de krav, normer og standarder som utgjør grunnlaget for de vurderinger objektet skal måles opp mot og i forhold til.

Alle elever har en lovfestet rett på et trygt og godt skolemiljø som fremmer helse, trivsel og læring. Det er videre en lovfestet nulltoleranse mot mobbing. I opplæringsloven § 9A-3 heter det at skolen skal ha nulltoleranse mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Bestemmelsen regulerer også at skolen skal forebygge brudd på retten til et trygt og godt skolemiljø ved å arbeide *kontinuerlig* og *systematisk* for å fremme helse, miljø og trygghet for elevene, slik at kravene i loven blir oppfylt. I dette ligger det iht. lovforarbeidene at skolen skal arbeide forebyggende ved å utvikle og opprettholde et trygt psykososialt miljø, og redusere risikoen for krenkelser gjennom å kunne identifisere mulige utfordringer ved skolemiljøet, utarbeide planer for å unngå dette og rutiner for å tydelig fordele ansvaret.¹⁸

Skolene har i tillegg gjennom opplæringsloven § 9A-4 en *aktivitetsplikt*, som innebærer at alle som arbeider ved skolen skal:

- følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom det er mulig
- varsle rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor skal varsle skoleeier i alvorlige tilfeller.

I aktivitetsplikten ligger det videre en plikt til å snarest undersøke saken ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, og finne egnede tiltak for å bedre situasjonen., jf. § 9A-4 (3-4).

Skolene er etter opplæringsloven ilagt en *informasjonsplikt* overfor både elever og foreldre. Etter § 9A-9 heter det at:

«Skolen skal informere elevene og foreldrene om rettighetene i dette kapittelet. Skolen skal òg informere om aktivitetsplikten etter §§ 9A-4 og 9A-5 og om anledningen til å melde saken til statsforvalteren etter § 9A-6.»

Elever og foreldre skal videre *snarest* mulig varsles dersom skolen finner ut at noe ved skolemiljøet kan skade helsen til elevene, jf. oppl. § 9A-9 (2).

¹⁸ NOU 2015:2 «Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø». Side 213-214

Videre ligger det i bestemmelsen om informasjonsplikten at samarbeidsutvalget, skolemiljøutvalget, elevrådet og foreldre skal holdes informert om alt som er viktig for skolemiljøet, og så tidlig som mulig tas med i arbeidet med skolemiljøtiltak. De har rett til innsyn i all dokumentasjon som gjelder det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø, og har rett til å uttale seg og komme med fremlegg i alle saker som er viktige for skolemiljøet, jf. oppl. § 9A-9 (3).

Skolen plikter videre å samarbeide med barnehagene om barna sin overgang fra barnehage til skole. Samarbeidet skal iht. opplæringsloven § 13-5 bidra til at barna får en trygg og god overgang. Skoleeier har hovedansvaret for samarbeidet og skal utarbeide en plan for overgangen mellom barnehage og skole, jf. oppl. § 13-5 (2).

Når det gjelder overgang fra barneskole til ungdomsskole, er det ingen plikter etter lovverket. Men iht. forvaltningsloven § 13 b første ledd nr 3 er det et visst rom for at taushetsbelagte opplysninger kan utveksles blant ansatte innenfor samme etat/organ, så lenge dette er nødvendig for en hensiktsmessig arbeidsordning. Det vil likevel være i skolens interesse å sørge for en god overgang til en ny skole; elevene har en rett til et trygt og godt skolemiljø.

Dersom en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, kan eleven eller foreldrene melde saken til Statsforvalteren (tidl. Fylkesmannen) *etter* at saken er tatt opp med rektor, jf. oppl. § 9A-6 første ledd. Statsforvalteren skal avgjøre om aktivitetsplikten etter §§ 9A-4 og 9A-5 er oppfylt. Dersom saken ikke er tatt opp med rektor, eller det er under én uke siden den var tatt opp, skal Statsforvalteren avvise saken, med mindre særlige grunner gjør det urimelig, jf. oppl. § 9A-6 andre ledd.

Oppsummert vil revisjonen ta utgangspunkt i følgende kriterier:

- Elever og foresatte skal bli informert om rettigheten til et trygt og godt skolemiljø
 - Skolen skal informere om det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø, om aktivitetsplikten samt mulighet for å melde sak til statsforvalteren
 - Skolen skal samarbeide med barnehagene for å sikre en trygg og god overgang
 - Skolene bør ved behov samarbeide ved overgang mellom barneskole og ungdomsskole
 - Skolen skal informere om det systematiske arbeidet med skolemiljø i FAU, skolemiljøutvalg, samarbeidsutvalg, elevråd mv.
-

4.1.2. FAKTA

Hver enkelt skole skal se til at informasjonsplikten blir ivaretatt både gjennom informasjon til elever, informasjon til foresatte samt øvrige råd og utvalg. Følgende kapittel vil redegjøre for rektorenes beskrivelse av skolens ivaretagelse av informasjonsplikten, sett opp mot representanter i råd og utvalg samt foresattes opplevelse av skolens informasjon knyttet til tematikken.

Skolens rutiner

Gjennom intervjuer med de fire rektorene registreres det enkelte fellestrekk i forbindelse med de faste rutinene knyttet til informasjonsplikten. Flere av rektorene viser spesielt til foreldremøter som faste arenaer hvor det informeres om skolemiljø, men også Visma trekkes frem. Samtidig blir en trygg skolehverdag beskrevet av alle som et gjennomgående fokus for personalet.

Overordnede rutiner

Kommunen har flere overordnede, skriftlige rutiner/planer/standarder som er relevante i sammenheng med informasjonsutveksling og revisjonskriteriene.

I standard for læringsmiljø/skolemiljø er en av hensiktene å definere de rammer og målsettinger som gjelder i skolens systematiske arbeid for å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø. Her slås det fast at alle barn «har rett på et trygt og godt læringsmiljø på skolen, både i SFO-tiden og i skoletiden». Elevene skal være «en del av et trygt og inkluderende fellesskap preget av nulltoleranse mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering». De ansatte ved skolene skal sikre «elevene et godt psykososialt miljø». Videre er det skoleledelsens ansvar å være en «pådriver og støttespiller for å sikre et trygt og godt læringsmiljø/skolemiljø».

I standard for elevmedvirkning er målet at eleven skal oppleve at de har reell medvirkning. Dette gjelder også muligheten til å fortelle om hvordan de har det. Standarden uttrykker at elevene skal være trygge på at de kan snakke med de ansatte om mobbing, trakassering og ekskludering, og de foresatte må også kunne være trygge på dette.

Standard for god dialog og godt samarbeid mellom hjem og skole er mest rettet mot læringsmiljø, men en av skoleledelsens oppgaver skal være å gi god informasjon om hvordan skolen jobber for å forebygge mobbing.

Det er en egen *handlingsplan* for å sikre elevene et trygt og godt skolemiljø. Planen er ennå ikke vedtatt i kommunestyret. Revisjonen vil likevel gjennomgå den her da det meste formodentlig vil bli vedtatt, og det viser at sektoren har et mål om felles planer for dette arbeidet. Det er paragrafene 9A-2, -3, -4 og -6 som blir behandlet i dokumentet. Lovens ordlyd blir gjengitt. Det er en bred gjennomgang av forståelsen av loven og hva som skal være skolens praksis (systematiske arbeid) under hver enkelt paragraf (unntak § 9A-2). Dette gjelder hvordan det forebyggende arbeidet skal være, hvordan skolen skal jobbe med aktivitetsplikten og muligheten for å melde en sak til statsforvalteren. Det er også et punkt om kvalitetssikring av og informasjon om skolens rutiner. Elevrådet skal gjennomgå skolens

handlingsplan for trygt og godt skolemiljø i begynnelsen av hvert skoleår. Videre står det at overgangen mellom barnehage og skole skal være preget av tett samarbeid og være planfestet. Handlingsplanen skal gjennomgås med foresatte, elever og personalet, og den skal ligge åpent tilgjengelig på skolens hjemmesider.

Kommunen har en veileder for *overgangen mellom barnehage og skole/SFO*. Formålet er å legge til rette for en trygg og forutsigbar overgang til skolelivet. Foreldresamarbeid og gjenkjennelighet/trygghet for barnet i overgangen til skole blir vektlagt, og det er lagt opp et årshjul for håndtering av overgangen. Det er også flere informasjonsfelter som må fylles ut av barnet, foresatte og barnehagen og formidles til skolen og SFO. Det er også egne felter for de med minoritetsspråklig bakgrunn.

Kommunen har en veileder for *overgangen mellom barneskole og ungdomsskole*. Formålet er å legge til rette for at elevene får en trygg og forutsigbar overgang til ungdomsskolen. Foreldresamarbeid og overgangssamtale med elev blir vektlagt, og det er lagt opp et årshjul for håndtering av overgangen.

På kommunens hjemmeside er det informasjon om skolemiljø og trivsel.¹⁹ Det er bl.a. informasjon om retten til et trygt og godt skolemiljø, hvordan man kan si ifra om forhold ved skolemiljøet, at de ansatte skal gripe inn hvis det skjer noe og hva rektor skal gjøre.

Lyngmyr skole

Rektor oppgir at skolen går gjennom aktivitetsplikten med *elevene* ved oppstart av skoleåret for 8.klasse. De samles på kvelden sammen med foresatte og informasjon om rett til et trygt og godt skolemiljø, samt aktivitetsplikten, er på dagsorden. Ansatte ved skolen kan også ta kontakt med elevene direkte for å formidle forhold knyttet til aktivitetsplikten. Rektor samler også elevene for å gi informasjon om at de kan ta kontakt med trygge voksne, ansatte på skolen, herunder rektor, når de opplever en vanskelig situasjon.

Rektor mener det er et generelt godt samarbeidsklima mellom *foresatte* og skolen, og det er god tillit til skolen blant de foresatte. Det er ofte møter og lav terskel for kontakt. Foreldremøtene er en viktig kanal for informasjon, og rektor er innom alle trinnene for å minne om trygt og godt skolemiljø og aktivitetsplikten. Rektor er nøye på å informere om at de må ta kontakt med ansatte på skolen, også rektor, dersom barna opplever en vanskelig situasjon ift. trivsel/psykososialt skolemiljø. Rektors opplevelse er at de foresatte er trygge på å kunne si ifra. I tillegg brukes Visma for å nå alle foresatte. Det kan også legges ut informasjon på hjemmesiden, for så å informere om dette via Visma med lenke til aktuelt tema. Rektor oppgir at skolen er bevisst det som skjer *utenfor skoletid*. Skolen snakker mye med foresatte om at mobbing skjer hele døgnet på sosiale medier. Det er også krevende når foresatte er i konflikt. Skolen forsøker å bevisstgjøre barna og foresatte om at forhold utenfor skoletid også er noe de kan ta kontakt med skolen om.

Skolen har et dokument kalt «Lyngmyrguiden» som går ut til alle *ansatte*, og skolemiljø (oppl. §§ 9A-2, A-3, A-4) er et eget punkt her. Informasjonsplikten (oppl. § 9A-9) er ikke

¹⁹ <https://www.tvedestrand.kommune.no/tjenester/skole/skolemiljo-og-trivsel/>

eksplisitt nevnt i dokumentet. Rektor opplever at pliktene i opplæringsloven er godt forankret hos de ansatte. For ytterligere å sørge for tilstrekkelig og oppdatert kompetanse blant de ansatte, informerer rektor om aktivitetsplikten ved oppstart hvert skoleår, og det blir minnet på underveis i skoleåret. Rektor opplyser videre om at skolen har jobbet gjennom Læringsmiljøsentret der det psykososiale skolemiljøet var i fokus, og det er utarbeidet en plan for arbeidet med læringsmiljø der avdekking og stopping av mobbing er en av kjernekomponentene. Det er definert hvem som skal involveres i de ulike delene av planen (bl.a. involvering av elever), og hva som kjennetegner god praksis.

Rådgiver ved skolen har mange interne møter knyttet til *overgangen mellom barneskole og ungdomsskole*, ifølge rektor. Det er mer generelle møter med kontaktlærer, men også egne møter om de som har spesialundervisning osv. Rådgiver går også på overgangsmøter på barneskolen. Skolen bruker mye ressurser på å plassere elevene i klasser ut i fra behov, kontaktlærer etc. Rektor opplever at overgangen er god.

Rektor oppgir at det er et fungerende FAU ved skolen, men det er vanskelig å få folk til å melde seg som klassekontakter, til FAU osv.

På skolens *hjemmeside*²⁰ er det lenker til oppvekstombudet i Agder og nullmobbing.no på forsiden litt ned på høyre side. Under fanen «Informasjon» er det en meny som viser videre til en handlingsplan mot mobbing og rutiner ved elevkonflikter og mobbing. Handlingsplanen har ikke noen dato for opprettelse eller revisjon, men det virker som at den er fra før kapittel 9A ble endret i opplæringsloven.

[Tvedestrand og Vestre Sandøya skoler](#)

Rektor oppgir at alle *elever* får en informasjonsbrosjyre fra Udir med informasjon om skolens arbeid vedrørende krenkelser og mobbing. Når elevene tar kontakt, skal skolen informere om kapittel 9A og pliktene etter denne, herunder det som relaterer seg til aktivitetsplaner. Elevene blir oppfordret til å ta kontakt, til å si ifra, og skolen har en lav terskel for dette. Det er primært kontaktlærer eller sosiallærer som blir kontaktet. Rektor mener at elevene kjenner godt til at man har en sosiallærer.

Rektor mener det er et greit samarbeidsklima mellom skolen og de *foresatte*. Men samarbeid mellom disse partene er ikke noe man lærer i utdanning, og det kan være utfordrende. God informasjonsutveksling er viktig, og derfor er det en del av opplæringen til de ansatte. Det er avgjørende at skolen kommer tidlig inn og er tilstede. Skolen påpeker overfor foresatte mange ganger at dette er viktig, og ber dem heller ta kontakt en gang for mye enn en for lite. Visma brukes aktivt som informasjonskanal og lenker kan sendes direkte til foresatt osv. Det er også informasjon på skolens og kommunens hjemmesider. Rektor påpeker en sårbarhet ift. det at en del foresatte ikke kan norsk i tilstrekkelig grad. Da må skolen følge dette opp og tar direkte kontakt med de det gjelder. Utdanningsdirektoratet har mye informasjon tilgjengelig på mange språk, og skolen benytter også oppmøtetolk. Rektor er tydelig på at forhold som

²⁰ <https://lyngmyr.skole.tvedestrand.no>

oppstår *utenom skoletid*, også er noe elever og foresatte kan ta kontakt med skolen om. Nettmobbing er også jevnlig et tema. Skolen oppfordrer de foresatte og elever til å ta kontakt.

Rektor mener at de *ansatte* har god kapasitet til å håndtere pliktene etter oppl. kapittel 9A, herunder informasjon. Som nevnt er det egen opplæring av ansatte om samarbeidet mellom skolen og de foresatte, der informasjonsutveksling er sentralt. For ytterligere å sikre at ansatte har tilstrekkelig og oppdatert kompetanse i forbindelse med aktivitetsplikten, oppgir rektor at skolen har egne rutiner på hvordan de skal ta imot henvendelser og hvordan det skal dokumenteres. Skolen har også faste informasjonspunkter på dette; det tas opp ved oppstart og minst en gang til i løpet av året. Det blir også tatt opp jevnlig i personalmøter, gjerne som en «husk-på-sak» med aktivitetsplikten. Dermed vet alle at de kan ta kontakt med rektor eller sosiallærer om dette, og at alle skal melde ifra.

Rektor mener at *overgangen fra barnehage* til barneskole fungerer bra. Det er et årshjul for dette, rutiner og planer. Barnehagen informerer om nye barn, og det er faste møter i januar og februar. Det formelle samarbeidet mellom barnehage og skole begynner etter påske med flere møter, og det er veldig gode rutiner på dette, ifølge rektor. Er det sårbare barn, så startes denne prosessen tidligere.

Rektor mener at *overgangen til ungdomsskole* oppleves som sømløst, det er et fast løp. Det er gode rutiner og lang tradisjon for å følge disse. Når noen blir kontaktlærer, er det utveksling av informasjon om for eksempel aktivitetsplaner. Sårbare elever følges opp.

Rektor deltar av og til på *FAU*-møter, og det er direkte kontakt med FAU-leder om det er spesielle forhold det skal informeres om. I FAU og i skoleutvalget informeres det om skolens systematiske arbeid, og som regel er det noe på gang som skolen informerer om. Det var nettopp møter i disse to utvalgene nå, hvor det for eksempel har blitt informert om elevundersøkelsen.

Ved gjennomgang av Tvedestrand skoles *hjemmeside*²¹ ser revisjonen at det er lenker til nullmobbing.no og «meld fra om skolemiljø» godt synlig. Det ligger også informasjon om elevundersøkelsen der. På Vestre Sandøya skoles *hjemmeside*²² ser revisjonen at det er godt synlige lenker til nullmobbing.no og «meld fra om skolemiljø».

Dypvåg og Holt skoler

Rektor mener det er et godt samarbeidsklima mellom *foresatte* og skolen, og informasjon om 9A gis til foresatte særlig gjennom foreldremøter. Rektor stiller opp her, særlig på førsteklasse møter. Referat blir skrevet og sendt ut til alle, også de som ikke var tilstede. Informasjon om 9A holdes varmt og gis jevnlig. Informasjon om dette gis også gjennom Visma. Rektor oppgir at *elever* og foresatte oppfordres til å ta kontakt om de opplever en vanskelig situasjon ift. trivsel/psykososialt miljø. Skolen har klart å formidle at det er lav terskel for å si ifra og det er kapasitet hos de ansatte til å håndtere dette. Siden det er små skoler vil alle forhold på en eller annen måte nå rektor. Særlig nevner rektor det at foresatte

²¹ <https://www.tvedestrand.skole.tvedestrand.no/>

²² <https://vestresandoya.skole.tvedestrand.no/>

kontakter FAU og SU som så tar det videre til rektor eller lærer. Når det gjelder forhold *utenfor skoletiden*, har skolen vært involvert i dette, i henhold til rektor, men det er ikke noe system på dette, og de er på leting etter tiltak her.

Rektor mener det er mye bra knyttet til *ansattes* kompetanse relatert til aktivitetsplikten. For skolen er elevundersøkelsen ofte en pekepinn på status, og de prøver å lese ut fra denne. Selv om kullene er små, kan skolen over år finne trender og tendenser på hva de er gode på og ikke. Skolen sender også ansatte på videreutdanning og har tenkt å få opp kompetanse med for eksempel en sos.ped. Skolen sammenligner seg også med andre skoler for å se hvor man selv er gode eller hvor man trenger kompetanse. Rektor vet at det er personavhengig, og skolen er gode på å finne hvem som er gode på hva.

For *overgangen mellom barnehage og skole*, oppgir rektor at de har en rutine som nylig er revidert. Det er et årshjul med tiltak og ansvar som rektor opplever at fungerer. Rutinene er gode, selv om det også er noe personavhengig. Skolene er i gang med spes. ped. møte med barnehagen, de første møtene begynner i januar – februar. Skolene får en liste med de som skal begynne, og noen ganger må det gjøres tilpasninger. Siden det er små forhold og oversiktlig, kan skolene benytte det når det gir bedre resultat enn systemet.

Det har også vært en revidering av rutinene for *overgangen mellom barneskole og ungdomsskole*, ifølge rektor. Som ved overgang fra barnehage er det oppstart som inkluderer møter med skolene. Ansatte kommer fra Lyngmyr med presentasjon og informasjon. Det er spesielt i Tvedestrand at det samles elever fra alle fire barneskoler til en ungdomsskole, og leirskolen som alle reiser sammen på, er et godt tiltak her, mener rektor. De voksne og barna sier at dette er noe som fungerer. Dette gjør også at man kan sette sammen klasser på bakgrunn av leirskoleoppholdet.

I henhold til rektor er det god kontakt mellom *FAU* og skolen. Informasjon går begge veier. Det har vært noe vanskeligere å gjennomføre møter digitalt og ikke fysisk (ikke alle foresatte er fortrolig med det digitale).

På *hjemmesiden* til Dypvåg skole er det lenke til «Meld fra om skolemiljø» på forsiden på høyre side. Det er et ikon i menyen som leder videre til kommunens lenkesamling for skolene med ny lenke videre til «meld mobbing» hos Udir. På *hjemmesiden* til Holt skole er det lenker til Udirs rundskriv «Skolemiljø Udir-3-2017», nullmobbing.no og «meld fra om skolemiljø».

Songe skole

Generelt opplever rektor at samarbeidsklimaet mellom skolen og de *foresatte* er godt og med åpne kanaler. Samarbeidet med hjemmet skal oppleves som «kortreist» og situasjoner kan løses på et lavt nivå: Gode relasjoner gjør at oppgaver kan bli løst og at informasjon kan flyte begge veier. Foreldremøtene er en viktig kanal for å gi informasjon om 9A til de foresatte, herunder hvor man kan finne mer informasjon om dette. Både på skolens hjemmeside og i Songeguiden er flere forhold knyttet til 9A et tema, ifølge rektor. I tillegg brukes Visma som kanal for å informere de foresatte. Rektor er bevisst at situasjoner kan oppstå *utenfor skoletid*. Også her skal det oppleves som enkelt å kunne ta kontakt med skolen. Dette er også tema på

foreldremøtene. Det skal være kort tid fra man tar kontakt til noe faktisk skjer. I skolens plan for arbeidet med 9A presiseres det at dette også gjelder på skoleveien.

Ellers er det rektors vurdering at dette er godt forstått blant de *ansatte*. I Songeguiden, som ansatte må sette seg inn i, er det å få til et godt samarbeid mellom hjem og skole et av målene. Det skal være lav terskel for å ta kontakt. Rektor oppgir videre at skolen jobber kontinuerlig med ansattes kompetanse; det jobbes med caser i ansattgrupper og det å være gode på å observere. Skolen har fokus på å gi hverandre informasjon om det rører seg noe. Det går på plikt til å observere, gripe inn, melde fra til rektor, og så undersøke saken. Deretter er det å iverksette tiltak som må til. Dette for at et barn skal få det de har krav på, og at det som gjøres faktisk fungerer. Revisjonen er forelagt Songe skoles skriftlige plan, som går ut til ansatte, for hvordan arbeidet med 9A skal utføres ved skolen. Det tar utgangspunkt i hver paragraf og utdyper hva som er skolens praksis. Dette gjelder for paragrafene 9A-2 til 7. Der er også ansvar ført opp for at dette skal kunne fungere. Blant annet er elevene og foresatte ført opp med ansvar for å skape et trygt og godt skolemiljø.

På skolens *hjemmeside* er det flere lenker til relevant informasjon. På forsiden er det lenke til kapittel 9A i opplæringsloven, nullmobbing.no og kommunens standarder for elevmedvirkning, hjem-skole og læringsmiljø/skolemiljø. Det er også mulig å laste ned en brosjyre fra Udir om elevens skolemiljø etter oppl. 9A (revisjonen bemerker at brosjyren ikke er etter gjeldende lov).

Når det gjelder *overgang fra barnehage til skole*, så er det et godt samarbeid med den lokale barnehagen (den blir imidlertid lagt ned til høsten). Den som blir kontaktlærer, reiser bort i barnehagen for å møte barna, og det er samtaler mellom barnehage og skole. Skolen klarer å fange opp individene gjennom observasjon og samtaler med pedagogene i barnehagen.

Rektor opplyser om at det er ferske rutiner knyttet til *overgang mellom barneskole og ungdomsskole*. Det er rutiner og planer for når ting skal skje. Det gjelder bl.a. overgang for enkeltelever, IOP- plan (i gang med nå), legge til rette i overgangen, informasjon for elever og foreldremøter. Det er også besøksdager, og elevene får vite hvem som er kontaktlærer og hvilken klasse de kommer i, før sommerferien. Så skal alle barneskoleelevene på leirskole i uke 14, det skaper positive bindinger.

Rektor nevner at skolen informerer *FAU* om sitt arbeid med mobbing. Det har vært vanskeligere å samles gjennom pandemien, og informasjon har også vært sendt på e-post.

Tilbakemelding fra FAU

Gjennom opplæringsloven pliktes den enkelte skole å informere råd og utvalg. Revisjonen har derfor i tillegg til samtaler med rektorene, vært i kontakt med representanter for FAU/SU/SMU på den enkelte skole.

Ved *Lyngmyr ungdomsskole* mener FAU-leder at de har fått informasjon fra skolen om skolens systematiske arbeid for et trygt og godt skolemiljø. Imidlertid er det kun gitt en gang, men nåværende utvalg har kun sittet fra september 2021. De har ennå ikke fått noen «status» på skolemiljøet. På møte med klassekontakter og rektor, høsten 2021, ble skolemiljøarbeid tatt

opp og rektor la frem skolen sin plan. Der var det også mulighet for FAU å komme med innspill.

Ved *Tvedestrand skole* oppgir FAU-leder at de før februar 2022 ikke har fått noen informasjon om dette fra skolen eller rektor. Leder mener at kommunikasjonen må forbedres og at viktig, oppdatert informasjon må formidles på en måte som er enkelt å finne for alle. Informasjon fra skole eller rektor til FAU går vanligvis gjennom e-post eller møter. Klasselærer kan sende melding via Visma til sin FAU-representant for klassetrinnet med oppdatering eller ny informasjon. Dessverre har ikke FAU fått mye av det siden september 2021, oppgir FAU-leder. Nåværende FAU har sittet siden september 2021. FAU-leder mener videre at det er vanskelig å navigere gjennom skolens hjemmesider i letingen etter riktig informasjon. Mye har ikke vært oppdatert på noen år. Viktige knapper (som null mobbing) er helt nederst og er usynlig osv. Leder oppgir også at de i liten grad har fått informasjon om status på skolemiljø, men FAU begynte å få mer orientering siden februar. Leder oppgir at FAU hadde møte sammen med SU, SMU i februar og fikk sjansen til å høre problemer og bekymringer fra alle sider og kunne si sin mening. Agendaer som var på den tiden var også tatt opp på møte. Leder mener at hvis muligheten blir gitt, så kan FAU bidra mye mer til å skape bedre skolemiljø.

Ved *Holt skole* synes FAU-leder det er vanskelig å uttale seg om de har fått informasjon om skolens arbeid med et trygt og godt skolemiljø siden skolen har ny rektor, men FAU-leder tror at de vil få et bra svar om de spør. Det FAU erfarer med ny rektor er at han tar tak i saker/utfordringer med en gang. Han har oppfordret alle foreldre til å ta kontakt, både i FAU-møter og i foreldremøter, ved utfordringer, problemer eller spørsmål. De tror også at de vil få regelmessig informasjon dersom det er saker som FAU har på dagsorden. FAU-leder har vært to år i FAU, hvorav et år som leder. De øvrige representantene har vært der i varierende grad, noen fire-fem år. FAU-leder oppgir at forrige rektor gikk grundig gjennom status på skolemiljø. FAU-leder oppgir videre at de ikke har hatt anledning til å gi en uttalelse eller ha bidrag inn i utforming av planer, generelle tiltak eller lignende systematisk skolemiljøarbeid. Dette gjaldt særlig under tidligere rektor. FAUs inntrykk av ny/nåværende rektor er mye bedre.

Ved *Songe skole* opplever FAU-leder at de får jevnlig informasjon om skolens systematiske arbeid for et trygt og godt skolemiljø. FAU får informasjon hver høst, og hver gang det er samlet inn rapporter som elevundersøkelser o.l., så går dette grundig gjennom. I FAU og SU tas det også opp hva som kan gjøres for at elevene skal trives godt o.l. Tiltak som går på trivsel og læringsmiljø o.l., nevnes og alle i gruppene er med i drøftingene. Det er også informasjon på hjemmesiden til skolen, men tror det ikke er så mange som benytter den. Visma brukes i daglig og ukentlige informasjon, mest mellom kontaktlærer og klasser, men også fra ledelsen på ting som gjelder hele skolen. Felles opplegg og trivselstiltak og lignende informeres om på Visma. Er det ting som gjelder enkeltgrupper, så holdes det klassemøter der, og da er det ikke alltid alle i SU/SMU er informert, men bare de foresatte til elever på det enkelte trinnet. Leder oppgir at det er avhengig av sak, alle skal ikke alltid ha all informasjon. FAU-leder oppgir videre at de informeres om resultater på elevundersøkelser o.l., men det er

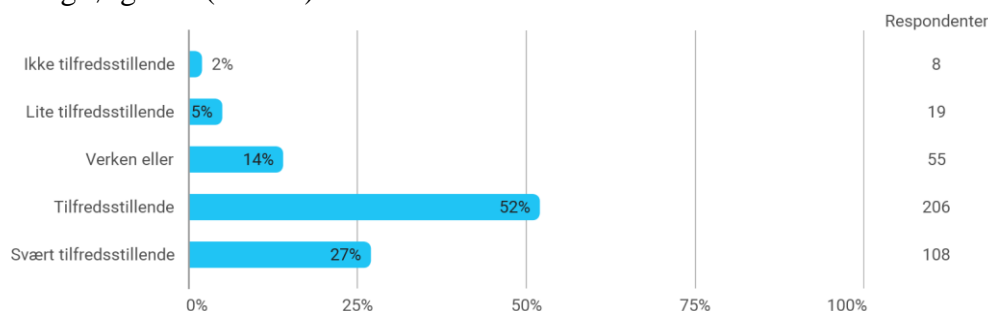
ikke alltid de får informasjon som gjelder enkelttrinn, dersom de ikke selv har barn på dette trinnet. Leder mener at dette handler nok noe om at dette er et lite sted, og derfor kan det være nødvendig å skjerme enkeltgrupper noe. Alt i alt opplever FAU-leder at ledelsen tar tak i det som skjer og er opptatt av å ta vare på enkeltelevene, gruppene og skolemiljøet på en god måte. Leder oppgir at FAU ikke har bidratt direkte på planer som leder kan huske, men FAU har drøftet ulike tiltak som for eksempel hva som kan ivareta de elevene som går rundt og ikke finner på noe i friminutt, og FAU har blant annet drøftet om de skal satse videre på trivselsleker i friminutt, og andre tiltak i friminutt.

Revisjonen har ikke fått noen svar fra FAU ved *Dypvåg skole*.

Foresattes opplevelse av informasjonsplikten

Etter revisjonens intervjuer med både rektorene og utvalgsrepresentanter, var det ønskelig å finne ut nærmere hvordan foresatte ved de ulike skolene opplever informasjonen som gis. Det ble derfor gjennom spørreundersøkelse spurt om hvordan foreldre opplever samarbeid og informasjon ift. skolen.²³

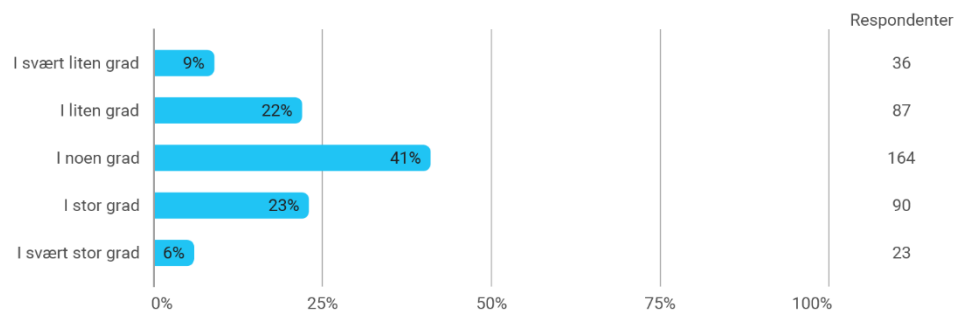
På spørsmål om hvorvidt foresatte på et generelt grunnlag kan beskrive samarbeidet med skolen, fordelte de seg følgende (N=396):

Opplevd samarbeid med skolen fordeler seg ganske tilsvarende blant de seks skolene, med enkelte variasjoner. Andelen foresatte som beskriver samarbeidet med skolen som tilfredsstillende eller svært tilfredsstillende, kommer Dypvåg skole høyest ut med 93 %, etterfulgt av Songe skole med 87 %, Holt skole med 79 % og deretter Tvedestrand og Lyngmyr med hhv. 78 % og 73 %.

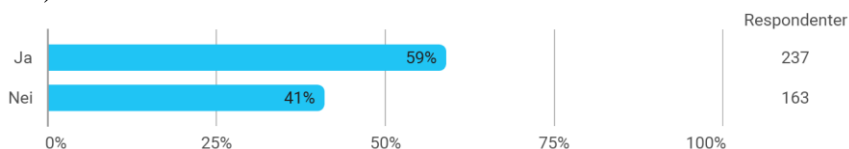
Foresatte ble spurt om deres opplevelse av informasjonsplikten: «I hvilken grad opplever du at skolen har informert foresatte om arbeidet knyttet til mobbing/ psykososialt skolemiljø?» (N=400)

²³ Av personvern hensyn vil ikke resultater fra Vestre Sandøya skole gjengis her.

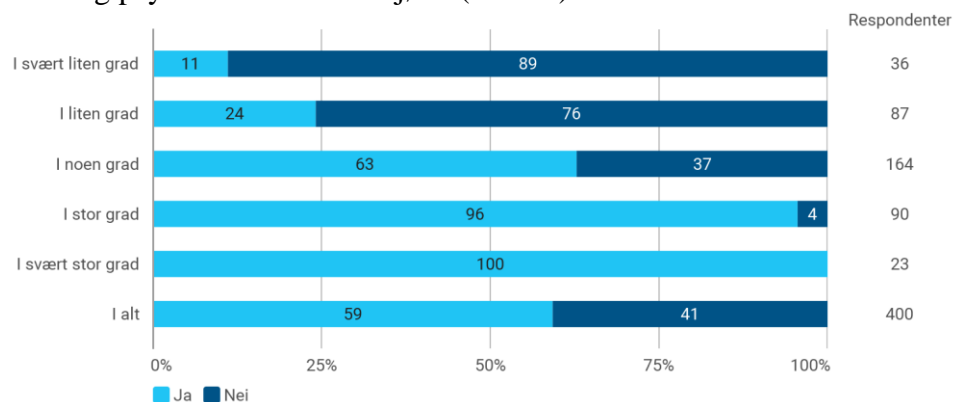
Om lag 30 prosent av foresatte opplever i liten/svært liten grad å ha blitt informert av skolen om arbeidet med psykososialt skolemiljø. Andelen er høyest ved Tvedestrand og Lyngmyr skoler, med hhv. 37 og 32 prosent. De tre mindre skolene ligger mellom 24 og 26 prosent.

Når det gjelder fremgangsmåte i enkeltsaker, er det viktig at foresatte har fått informasjon om dette. Revisjonen stilte derfor spørsmålet: «Opplever du å ha fått tilstrekkelig informasjon av skolen slik at dere vet hvordan man går frem i en eventuell situasjon knyttet til utrygt skolemiljø/mobbing?» (N=400)

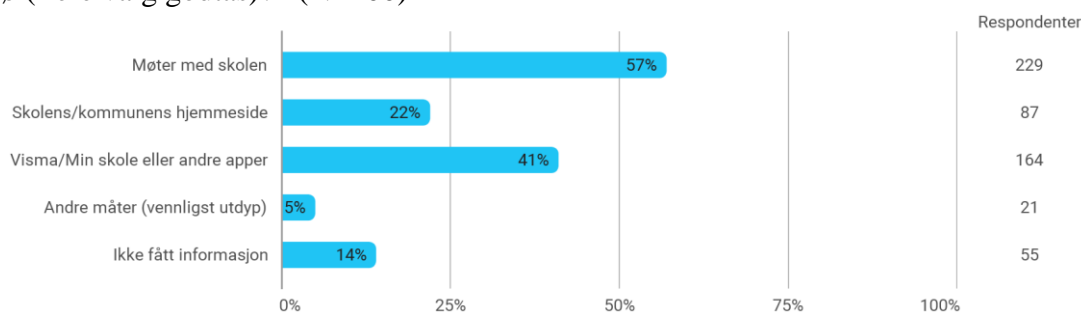
Her svarer 41 % (N=163) foreldre at de ikke har fått informasjon om hvordan de skal gå frem i en eventuell situasjon hvor deres barn ikke har et trygt og godt skolemiljø. Fordelingen viser at det er store variasjoner blant de enkelte skolene. På Holt, Lyngmyr og Dypvåg er andelen nei hhv. 33, 35 og 35 prosent. På Songe er den 41 prosent, mens den på Tvedestrand skole er 53 prosent. På tilsvarende spørsmål stilt til foresatte i Birkenes kommune i en forvaltningsrevisjon gjennomført i 2021, svarte 44 % nei på samme variabel.

Revisjonen har krysset spørsmålet «Opplever du å ha fått tilstrekkelig informasjon av skolen slik at dere vet hvordan man går frem i en eventuell situasjon knyttet til utrygt skolemiljø/mobbing?» med «I hvilken grad opplever du at skolen har informert foresatte om arbeidet knyttet til mobbing/psykososialt skolemiljø?» (N=400).

Jo mer positiv opplevelsen er av å få informasjon om arbeidet med det psykososiale skolemiljøet er blant de foresatte, jo mer tilbøyelig er foresatte til å svare «ja» på spørsmål om man vet hvordan man skal gå frem i en situasjon knyttet til mobbing/utrygt skolemiljø.

Revisjonen spurte også om gjennom hvilken kanal de foresatte får informasjon fra skolen: «Gjennom hvilken kanal blir du informert om skolens arbeid knyttet til mobbing/psykososialt skolemiljø (flere valg godtas)?» (N=400)

Møter med skolen er den viktigste informasjonskanalen (57 %), etterfulgt av Visma (41 %). Skolens/kommunens hjemmesider er det også flere som har krysset av for (22 %). Det er 14 prosent som oppgir at de ikke har fått informasjon. Samlet sett for møter/hjemmesider/Visma er det forholdsvis likt mellom skolene, men revisjonen ser at 22 prosent har svart at de ikke har fått informasjon på Tvedestrand skole. Når det gjelder «andre måter» er det noe sprikende forklaringer. Noen forhold som går igjen, er fra FAU, samtale med andre foreldre, direkte fra barnet, tatt kontakt med skolen selv, direkte samtaler med en lærer og informasjon første skoledag.

På spørsmål om de foresatte deltar på foreldremøter («Hvor ofte deltar minst en av elevens foresatte på foreldremøter?», N=398), svarer 92 prosent at de som regel deltar på foreldremøter, og 7 prosent aldri eller noen ganger²⁴. Her er det en viss forskjell mellom skolene. For Tvedestrand og Lyngmyr er det hhv. 11 og 8 prosent som svarer aldri/noen ganger, mens ved de tre mindre skolene er dette mellom 0 og 2 prosent.

Revisjonen har krysset deltagelse på foreldremøter med hvorvidt foresatte mener de har fått informasjon om skolens arbeid knyttet til mobbing/psykososialt skolemiljø. For Tvedestrand og Lyngmyr er det ikke betydelig forskjell mellom foresatte som oppgir aldri eller noen ganger og foreldre som er på de fleste foreldremøtene og om de har fått liten/svært liten informasjon. Lyngmyr: 36 prosent av foresatte som aldri/sjeldent deltok på foreldremøter svarer liten/svært liten grad, mens 31 prosent av de som har vært på de fleste foreldremøtene svarer det samme. Tvedestrand: 38 prosent av foresatte som aldri/sjeldent deltok på foreldremøter svarer liten/svært liten grad av informasjon om skolens arbeid knyttet til mobbing/psykososialt skolemiljø, og 38 prosent av de som har vært på de fleste foreldremøtene svarer det samme.

²⁴ Revisjonen ble gjort oppmerksom på at svaralternativet «Alltid» ikke var inkludert. Med så høy andel som har svart «som regel», tolker vi det slik at det også inkluderer foresatte som har vært på samtlige foreldremøter.

Ved siste del av spørreundersøkelsen til foresatte, fikk alle respondentene anledning til å frivillig komme med utfyllende kommentarer eller spesielle forhold som revisjonen burde få kjennskap til. Flere av tilbakemeldingene kan knyttes til informasjonsplikten (et utdrag, ikke spesifisert på skole med hensyn til anonymitet):

«At alle barn er ulike, at favorisering av barn må bort og at de ser og hører på hvert enkelt barn og barn likstestilles. Ikke si at ting er bra og så viser det seg at det ikke er det. Burde hatt foredrag alle skoler vedr mobbing og konsekvenser for både offer og mobbere.»

«Vi har prøvd å få skolen til å ha felles info møte om mobbing. Med alle jentene på hele x.klssse. samt møte med foreldre. Evt. få inn foreleser som selv har hvert et mobbeoffer. Som kan fortelle hvordan dette føles...»

«Skolen burde ha en åpen dialog om mobbing, utestengelse. Gjøre konkrete tiltak. Foreldre burde informeres, og det burde være åpenhet om dette.»

«Vi har stor tiltro til at skolen jobber godt med disse temaene, men det er ikke sikkert alle foresatte er like klar over dette. Det kan kanskje være klokt og gjennom ulike kanaler fortelle foresatte om all den innsatsen som gjøres på dette området. Dessuten kan det være nødvendig å realitetsorientere foresatte om at vi dessverre lever i en virkelighet der barn av og til vil være ugreie med hverandre.»

«Alt for dårlig informasjon ut til foresatte. Man må selv søke informasjon. Dårlig informasjonsflyt kan ikke unnskyldes av korona de siste to årene.»

«Ved nye ansettelser av kontaktlærer, hadde det vært svært ønskelig med et kjapt foreldremøte etter oppstart, slik at man kunne bli kjent eller i det minste få et ansikt på kontaktlæreren til barnet vårt. Det ville gjort det lettere å ta kontakt ved en eventuell vanskelig situasjon for barnet.»

4.1.3 REVISORS VURDERINGER OG KONKLUSJON

Revisjonen mener det er positivt at det er flere fellestrekk i hvordan skolene formidler informasjon om det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø og om aktivitetsplikten, og det rektorene trekker frem gjenspeiler seg også i spørreundersøkelsen for de foresatte. Foreldremøter trekkes frem av tre av rektorene og generelt oppgis det at det å få til en god dialog med foresatte er viktig for å nå ut med informasjon. Alle skolene benytter Visma som informasjonskanal, og rektorene understreker viktigheten av å formidle til elever og foresatte at det er en lav terskel for å ta kontakt med skolen. Fra spørreundersøkelsen ser revisjonen at møter med skolen og informasjon via Visma er de vanligste kildene til informasjon om mobbing/psykososialt skolemiljø, og en høy andel foresatte opplever at samarbeidet med skolen er bra. Men revisjonen ser også noen forskjeller mellom skolene. Informasjon om retten til et trygt og godt skolemiljø ble kun nevnt i ett intervju, og da ved oppstart av skoleåret, og ved en annen skole er det nevnt i et dokument som deles med foresatte. Fra intervjuene kom det ikke tydelig frem hvordan skolene informerer om muligheten for å melde en sak til statsforvalteren. Revisjonen registrerer forøvrig at det også er noe ulikheter i hvordan temaet formidles til de ansatte. Ved to av skolene er det egne skriftlige rutiner om skolens arbeid med 9A-problematikk og ved to skoler er det en del av opplæringen de ansatte får.

Revisjonen bemerker at det synes som en sammenheng mellom hvordan opplevelsen av informasjonen fra skolen er og i hvilken grad foresatte vet hvordan de skal gå frem i en situasjon knyttet til mobbing/utrygt skolemiljø. På to av spørsmålene svarer en høy andel av respondentene at de har fått lite informasjon eller ikke god nok informasjon. Revisjonen legger også merke til at selv om det store flertallet av foresatte oppgir å delta på de fleste foreldremøter, tilsier ikke det at informasjonen oppleves som tilstrekkelig. Revisjonen vurderer det som at skolene har et forbedringspotensial i å få formidlet informasjon til de foresatte – god informasjon som når ut, gir trygghet hos de foresatte.

Skolenes hjemmesider oppgis av de foresatte som den tredje vanligste kanalen for informasjon om mobbing/psykososialt skolemiljø. Revisjonen vurderer at det er svakheter og store forskjeller i den skriftlige informasjonen foresatte får via hjemmesidene. Flere av skolene har lite tilgjengelig informasjon på sine hjemmesider, og revisjonen bemerker at mye av informasjonen er utdatert og refererer til gammelt lovverk.

Informasjonsplikten overfor råd og utvalg er av det revisjonen kan se, tilfredsstillende ved skolene i Tvedestrand. Revisjonen har tatt utgangspunkt i FAU, og stort sett oppgir FAU ved skolene at de får relevant informasjon og blir gitt mulighet til å komme med innspill. Men det er unntak som gjelder hvorvidt FAU får komme med innspill og informasjon om status på skolemiljø. Ved en av skolene oppgir FAU-leder at utvalget gjerne kan involveres mer.

Revisjonen vurderer det som positivt at sektoren har utarbeidet en felles handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø og hvordan man vil informere om dette. Revisjonen registrerer også at det er lagt opp til bred involvering ved den årlige oppdateringen av dokumentet. Det at skolene i sterkere grad søker å oppnå en felles forståelse blant både ansatte og elever/foresatte

om dette temaet, øker sjansen for å lykkes i å nå ut med informasjon relatert til et trygt og godt skolemiljø.

Revisjonen konkluderer med at sektoren har tilfredsstillende rutiner hva gjelder overganger både mellom barnehage og barneskole og til/fra ungdomsskole. Det foreligger skriftlige rutiner for dette, og det ser i all hovedsak ut til å bli gjort likt mellom skolene, med møter og informasjonsutveksling, både mellom barnehage og skole og mellom foresatte/elev og skole.

Oppsummert konkluderer revisjonen med at skolene har på plass rutiner for informasjon til elever, foresatte og råd/utvalg som oppfyller kravene etter loven, men revisjonen stiller spørsmålstegn ved hvor godt rutinene fungerer. Dette knytter seg særlig til foresattes opplevelse av informasjon og hva som er tilgjengelig på skolenes hjemmesider, men også til usikkerhet omkring hvordan det informeres om retten til et trygt og godt skolemiljø og muligheten til å melde en sak til statsforvalteren. Det er positivt at sektoren har utarbeidet en handlingsplan der det å involvere alle parter i elevenes rettighet til og skolenes arbeid med et trygt og godt skolemiljø er en viktig del av planen. Dette synes som et godt grunnlag for å heve kvaliteten på informasjonsarbeidet og oppnå det som er nedfelt i *standard for god dialog og godt samarbeid mellom hjem og skole*; god informasjon om hvordan skolen jobber for å forebygge mobbing.

4.2. AKTIVITETSPLIKTEN

- 2) *Gjennomfører skolene tilstrekkelige undersøkelser og vurderinger av elevenes psykososiale miljø ved mistanke eller varsling om mobbing? Og foreligger det dokumentasjon som oppfyller innholdskravene etter opplæringsloven om skriftlig plan?*

4.2.1. REVISJONSKRITERIER

1. august 2017 trådte det i kraft nye bestemmelser i opplæringsloven, som skjerpet skolens ansvar og plikt til å handle i skolemiljøsaker. Opplæringsloven § 9A-4 regulerer skolens aktivitetsplikt, som skal sikre at elever har et trygt og godt psykososialt miljø. Formålet med aktivitetsplikten er å sikre at skolene handler raskt og riktig når en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Aktivitetsplikten omhandler herunder 5 delplikter skolen må oppfylle iht. oppl. § 9A-4:

- Plikt til å følge med
- Plikt til å gripe inn i akutte situasjoner
- Plikt til å varsle
- Plikt til å undersøke
- Plikt til å sette inn tiltak

Hovedtrekkene ved endringene i oppl. § 9A-4 handler om at utøvelse av aktivitetsplikten er gjeldende for *alle* som jobber på skolen, hensynet til elevenes subjektive opplevelse skal vektlegges samt krav til utarbeidelse av skriftlig plan (aktivitetsplan) som erstatter tidligere enkeltvedtak.

I § 9A-4 første ledd omtales aktivitetspliktens to første delplikter, som innebærer skolens plikt til å følge med og plikt til å gripe inn i akutte situasjoner:

«Alle som arbeider på skolen, skal følge med på om elevene har et trygt og godt skolemiljø, og gripe inn mot krenkelser som mobbing, vold, diskriminering og trakassering dersom det er mulig.»

Plikten innebærer at alle på skolen skal ha en lav terskel for å bry seg med hva elevene driver med. Skolen har videre et skjerpet ansvar overfor elever med en særskilt sårbarhet, herunder eksempelvis religion, seksuell orientering, funksjonsevne, atferdsvansker, tidligere utsatt for krenkelser eller lignende.²⁵

Videre er alle som arbeider på skolen, pliktig til å varsle rektor dersom de får mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø. Rektor skal i alvorlige tilfeller også varsle skoleeier, jf. oppl. § 9A-4 ledd 2 (delplikt 3). I forarbeidene er det uttrykkelig presisert at det skal vær en lav terskel for hva som skaper «mistanke om» eller

²⁵ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* Side 22

«kjennskap til» at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.²⁶ Rektor kan delegere oppgaven om å motta varsling til en annen ansatt på skolen, men det er fremdeles rektor sitt ansvar å til enhver tid ha en overordnet og fullstendig oversikt. Bestemmelsen angir ikke konkret tidsramme for hvor raskt varslingen skal skje. Det heter likevel i forarbeidene at tidspunktet for varslingen må stå i forhold til sakens alvor og vurderes fra sak til sak, med hensyn til at slike saker ofte er tidssensitive.²⁷ Det forutsettes videre at skolene selv finner egne løsninger og rutiner for hvordan og når varslingen skal skje, innenfor lovrammen.²⁸

Opplæringslovens § 9A-4 ledd 3 regulerer skolens undersøkelsesplikt (delplikt 4):

«Ved mistanke om eller kjennskap til at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø, skal skolen snarest undersøke saken.»

Undersøkelsesplikten har tilsvarende varslingsplikten en lav terskel, og innebærer at skolen skal undersøke elevens opplevelse. Hvor grundig undersøkelsen skal være, vil bero på skjønn og hva slags situasjon man står overfor i det enkelte tilfelle. Undersøkelsene må ha til formål å få frem fakta om situasjonen, bakgrunnen for elevens opplevelser og hvilke forhold i elevens omgivelser som påvirker opplevelsen av skolemiljøet.²⁹

Opplæringsloven § 9A-4 ledd 4 regulerer skolens tiltaksplikt (delplikt 5): *«Når en elev sier at skolemiljøet ikke er trygt og godt, skal skolen så langt det finnes egnede tiltak sørge for at eleven får et trygt og godt skolemiljø. Det samme gjelder når en undersøkelse viser at en elev ikke har et trygt og godt skolemiljø.»*

Plikten til å sette inn tiltak utløses ved at en elev sier ifra. Det er tilstrekkelig at en elev forteller om noe han eller hun utsettes for som er vanskelig, eller at eleven på annen måte gir uttrykk for at det ikke er trygt og godt å være på skolen. Tiltaksplikten utløses også når en undersøkelse skolen har utført viser at en elev ikke har det trygt og godt på skolen. Det er viktig at elevens opplevelse aldri bagatelliseres, og at skolen etterlever plikten til å sette inn tiltak dersom eleven ikke har det trygt og godt på skolen. I de tilfeller hvor det kan forekomme at eleven selv ikke ønsker å innrømme å være utsatt for krenkelser, er det hvordan eleven faktisk har det som avgjør retten til et trygt og godt skolemiljø og om det skal settes i gang tiltak. Dette kan i enkelte tilfeller bety at skolen har plikt til å sette inn tiltak selv om eleven ikke selv ønsker det.³⁰

I opplæringsloven § 9A-4 ledd 5 reguleres prinsippet om at det er elevens egen opplevelse av situasjonen som skal legges til grunn, hvor det heter at «skolen skal sørge for at involverte elever blir hørt. Hva som er best for elevene, skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid.».

²⁶ *Ibid* side 23

²⁷ Utdanningsdirektoratet Rundskriv 3-2017

²⁸ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* side 24

²⁹ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* side 77, gjengitt i Utdanningsdirektoratet rundskriv 3-2017

³⁰ *Ibid* s. 25-26

Skolen skal følge opp saken og evaluere om tiltakene som er satt inn har hatt den tilsiktede virkningen, hvor både eleven og foreldrene skal involveres i evalueringen. Aktivitetsplikten er ikke oppfylt og saken kan ikke avsluttes før eleven har et trygt og godt skolemiljø igjen. Dersom iverksatte tiltak ikke har fungert slik som intendert, skal skolen i den grad det er mulig, iverksette andre eller mer intensive tiltak. Terskelen for hva som kan kreves av skolene, er ifølge lovforarbeidene at skolen skal gjennomføre de aktivitetene som *med rimelighet* kan forventes i den konkrete saken.³¹

Dokumentasjonskrav – Skriftlig plan

Gjennom opplæringsloven § 9A-4 har skolen et todelt dokumentasjonskrav. Det stilles for det første krav til at skolen lager en skriftlig aktivitetsplan når det settes inn tiltak i en enkeltsak, jf. oppl. § 9A-4 ledd 6. Videre skal skolen dokumentere mer overordnet hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten 5 delplikter, jf. oppl. § 9A-4 ledd 7. I skolens aktivitetsplan skal det fremgå:

- a. Hva slags problem tiltaket skal løse
- b. Hva slags tiltak skolen har planlagt
- c. Når tiltaket skal gjennomføres
- d. Hvem som er ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket
- e. Når tiltaket skal evalueres

Omfanget av aktivitetsplanen må tilpasses den enkelte sak, da punktene etter § 9A-4 ledd 6 kun utgjør et minstekrav.³² Aktivitetsplanen trenger heller ikke knytte seg opp kun mot én bestemt elev, men kan ta for seg en situasjon eller utfordring som omfatter flere parter.³³

De tiltak som settes inn, skal i henhold til lovforarbeidene være *egne* og *tilstrekkelige* til at krenkelsene opphører, samt at det ikke skjer krenkelser i fremtiden. I vurderingen av hvilke tiltak som skal settes inn, skal elevens og foreldrenes syn vektlegges, samtidig som det skal gjøres en vurdering etter det som fremkom i skolens faktaundersøkelse.³⁴ Når det gjelder hva som er å regne som egne tiltak, viser Udir til at et overordnet premiss er *hensynet til barnets beste* og barnets rett til å bli hørt, jf. grunnloven § 104 og barnekonvensjonen art. 3 og 12.³⁵ Hva som for øvrig ligger i egne tiltak, beror på faglig og konkret skjønnsvurdering i den enkelte sak. Udir anbefaler utarbeidelse av en kombinasjon av kortsiktige tiltak og langsiktige tiltak, hvor tiltakene sett i sammenheng skal styrke hverandre og sørge for at eleven får det trygt og godt på skolen. Både lovforarbeider og rettspraksis viser også til at skolen bør vurdere tiltak rettet mot dem som mobber og ikke kun den som blir mobbet.³⁶

³¹ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* side 30

³² *Ibid* side 33

³³ Utdanningsdirektoratet rundskriv 3-2017

³⁴ NOU 2015:2 «Å høre til. Virkemidler for et trygt psykososialt skolemiljø». side 240-241

³⁵ Utdanningsdirektoratet rundskriv 3-2017

³⁶ NOU 2015:2 s. 240 og Rt. 2012 s. 146, gjengitt i Utdanningsdirektoratet rundskriv 3-2017

Omfanget av opplysninger under hvert av punktene i § 9A-4 a-e må etter lovforarbeidene tilpasses den enkelte sak, da det ikke stilles formkrav til planen etter loven utover kravet til skriftlighet. Planen er ikke et enkeltvedtak etter forvaltningsloven, og er derfor ikke omfattet av lovens krav til prosess og innhold.³⁷

Skolene har i tillegg til aktivitetsplanen plikt til å dokumentere arbeidet de gjør for å sikre at kravene til å følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak er oppfylt, jf. oppl. § 9A-4 ledd 7. Herunder skal skolen dokumentere plikten til å følge med, ved eksempelvis aktiviteter som omfatter elever, grupper eller hele skolen. Dokumentasjonen skal i henhold til forarbeidene være forsvarlig og hensiktsmessig i forhold til skolens arbeid. Det pekes videre på at dokumentasjonskravet retter seg mot det arbeidet skolen *faktisk* gjør for å oppfylle aktivitetsplikten, og *ikke* rutiner eller planer for hvordan kravet skal oppfylles. Når det gjelder dokumentasjonskravet ift. plikten til å følge med, viser forarbeidene til eksempelvis observasjonslogger fra inspeksjon, trivselsundersøkelser, notater fra elevsamtaler og utviklingssamtaler, møtereferater, e-postkorrespondanse, loggbøker mv.³⁸

Etter opplæringslovens § 9A-5 foreligger det en skjerpet aktivitetsplikt dersom en ansatt på skolen krenker en elev. Dersom noen som arbeider på skolen får mistanke eller kjennskap til at en annen som arbeider på skolen, utsetter en elev for krenking som mobbing, vold, diskriminering og trakassering, skal vedkommende straks varsle rektor. Rektor skal også varsle skoleeier, jf. oppl. § 9A-5.

Oppsummert vil revisjonen ta utgangspunkt i følgende kriterier:

- Alle ansatte på skolen har en aktivitetsplikt for å sikre et trygt og godt skolemiljø; skolen skal følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak (5 delplikter)
- Skolen skal sørge for at involverte elever blir hørt. Hva som er best for elevene, skal være et grunnleggende hensyn i skolens arbeid
- Ved utarbeidelse av skriftlig aktivitetsplan skal det stå hva slags problem tiltaket skal løse, hva slags tiltak skolen har planlagt, når det skal gjennomføres, hvem som er ansvarlig for gjennomføring av tiltaket og når tiltaket skal evalueres
- Tiltakene som settes inn, skal være egnede og tilstrekkelige til at situasjonen opphører
- Dokumentasjonsplikten innebærer både kravet ift. skriftlig aktivitetsplan samt generell dokumentasjon av de fem delpliktene

³⁷ Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)* s. 79

³⁸ *Ibid* side 33-34

4.2.2. FAKTA

Skolens aktivitetsplikt defineres tydelig i opplæringslovens bestemmelser, både knyttet til å følge med forebyggende og gripe inn, undersøke og varsle ved mistanke om brudd på kravet til at eleven skal ha et trygt skolemiljø. Følgende kapittel vil redegjøre for rektorenes beskrivelse av praksis knyttet til aktivitetsplikten, sett opp mot foresattes opplevelse av skolen både sett hen til tillit så vel som håndtering av enkeltsituasjoner. I tillegg vil revisjonen presentere resultater av hvorvidt skolene har fulgt de formelle kravene i enkeltsaker (aktivitetsplaner). Innledningsvis vil revisjonen gå gjennom de overordnede rutiner eller planer som sektoren/kommunen har og som er relevante i forbindelse med arbeidet med psykososialt skolemiljø.

Overordnede rutiner og planer

Sektoren har flere felles rutiner og planer som er relevant for skolenes arbeid med kapittel 9A. I *kvalitetsplan for Tvedestrandsskolen*³⁹ er et av hovedmålene at skolene må arbeide for et trygt og godt skolemiljø og gjenspeile dette i skolens planverk. En av oppgavene til skoleeier er å bidra til gode samarbeidsrutiner med Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT), Helsestasjon, Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP), barnevern og eksterne hjelpeinstanser som for eksempel ABUP med flere.

I *årshjulet for rektormøter* er det lagt opp faste møtepunkter for rektorene og sektorleder der arbeidet med 9A er på agendaen. Dette gjelder forhold som gjennomgang av skolens rutiner, hvilke saker som har vært og generell informasjon om status. Elevundersøkelsen blir også gjennomgått.

Kommunen har egne nettsider for *BTI* og *BTS* (hhv. «Bedre tverrfaglig innsats» og «Bedre tverrsektoriell samhandling»⁴⁰). Det er en egen handlingsveileder for BTI med tilhørende maler og verktøy som kommunens ansatte kan benytte. Det er også en beskrivelse av hjelpetilbud i kommunen for ulike aldersgrupper, herunder 6-13 år (barneskole). De ulike tjenestene er beskrevet, hvem de gjelder for og med informasjon om lokalisasjon og kontaktmuligheter.

Tvedestrand kommune har opprettet et *ressursteam* som skolene kan benytte seg av for elever det er knyttet bekymring til. Dette består av skolens ledelse, helsesykepleier, spesialpedagogisk koordinator og ved enkelte skoler skolelegen, barneverntjenesten. I enkelte tilfeller innkalles andre tjenester som ABUP, HABU mv. Det foreligger en egen rutine for henvisning til ressursteam. Det kan være flere grunner til at bistand fra ressursteam er aktuelt.

Tvedestrand skal få ny *felles barneskole* fra og med skoleåret 2023/24. Kommunen har laget en plan med flere aktiviteter frem til skolestart i oppstartsåret. Dette angår hele arbeidet med

³⁹ Kvalitetsplan 2019 – 2023 Styring og kvalitet i Tvedestrandsskolen, revidert mai 2021

⁴⁰ BTI er en samhandlingsmodell for tjenester som møter gravide, barn, unge og foresatte det er knyttet undring eller bekymring til. BTS omhandler arbeid med sentrale innsatser og utvikling av modeller for bedre systematisk samarbeid rundt utsatte barn og unge i kommunene.

ny skole, herunder forhold som relaterer seg til psykososialt skolemiljø. Det er også opprettet egen Teams-gruppe for dette arbeidet med bred deltakelse. Videre er det en egen plan for treffpunkter for ansatte våren 2022. Det er utviklet et rom- og funksjonsprogram for den nye felles barneskolen. Her vises det til opplæringslovens kapittel 9A. Blant annet er man opptatt av skolens fysiske utforming relatert til mobbing.

I tillegg kommer *handlingsplanen* og de ulike *standardene* som nevnt i kap. 4.1.2.

Rektorenes håndtering av aktivitetsplikten

Forebyggende arbeid er en viktig del av aktivitetsplikten og en plikt etter opplæringsloven. Samlet sett har rektorene presentert flere ulike tiltak, program, ordninger mv. overfor revisjonen, som skolene har iverksatt som en del av det forebyggende arbeidet for å sikre et trygt og godt skolemiljø. Revisjonen vil nevne:

- Trivselsprogram/-ledere
- Link til livet
- Elevundersøkelsen
- Dembra
- Prosjekt i regi av Universitetet i Agder
- Klassetrivsel.no / ikke-anonym trivselsundersøkelse
- Trygge voksne
- Program i regi av Læringsmiljøsentret

Revisjonen har blitt forelagt ulik mengde dokumentasjon og beskrivelser fra den enkelte rektor knyttet til forebyggende arbeid for å sikre et trygt og godt skolemiljø. Av hensyn til omfang vil ikke ovennevnte punkter eller overlevert dokumentasjon bli nærmere gjengitt konkret i rapporten.

Når det gjelder mal for aktivitetsplan, registrerer revisjonen at det er noe ulik praksis blant skolene i Tvedestrand. Det foreligger en felles mal, men det er forskjeller i hvor nært opp til malen skolene ligger.

Lyngmyr skole

Rektor beskriver *saksgangen ved varsel etter 9A* som følger: Innledningsvis er det møter og samtaler med de det gjelder og den som står bak krenkelsene. Om det er flere, tas de enkeltvis. Skolen informerer deretter foresatte, så lages det en plan i samarbeid med dem. Rektor styrer aktivitetsplanen og oversender et utkast som de foresatte kommer med tilbakemeldinger på. Det munner ut i noen egnede tiltak. Det er også stoppsamtaler med de som krenker. Man tar alltid med elevens perspektiv; det er elevens subjektive opplevelse skolen må ta hensyn til. I henhold til rektor er møtene med foresatte alltid hver for seg. Men når man har kommet lenger inn i prosessen og elevene føler seg trygge, kan det være mer sammen. Elevene får hver sin plan som blir anonymisert. Her legges det vekt på elevens rett til å bli hørt. Rektor er klar på at det alltid settes opp evaluering av aktivitetsplanen. Dersom evalueringen viser at tiltak ikke har fungert, går man nye runder sammen med eleven for å finne nye tiltak. Skolen *dokumenterer* aktivitetsplanen i kommunens arkivsystem (Public360) parallelt med at det etableres en logg, eks. referater, hvor man tidfester det som har skjedd.

Stopp samtaler og samtaler utover dette igjen (som oppfølgingssamtaler hver dag eller en gang i uka over en tid), er *tiltak* som er mye benyttet, ifølge rektor. Da er det ulike aktører som kan komme inn, eks. kontaktlærere, helsesykepleiere, sosiallærere, men også rektor. Andre tiltak er observasjon og tilsyn (spesielle oppgaver ift. dette). De ansatte har god kjennskap om og kapasitet til å utføre aktivitetspliktene, ifølge rektor, og er veldig bevisste på at de skal varsle rektor. Samtidig er det situasjoner som kan løses der og da og ikke trenger å løftes til rektor.

Rektor oppgir at ved forhold som oppstår *utenfor skolen*, har skolen samtaler med ansatte om dette og det gis informasjon til foresatte. Skolen har f.eks. opplevd at det har blitt avtalt slåsskamper. Da har skolen benyttet bekymringssamtaler i samarbeid med politiet for å forhindre dette, noe som har fungert veldig bra, ifølge rektor. Andre instanser, som PPT, kan også bli invitert inn i slike samarbeid.

I forhold til *samarbeid med andre enheter*, oppgir rektor at det er helsesykepleiere tilstede på skolen tre dager i uka. Det er samarbeid og informasjonsutveksling i den grad som er nødvendig; de har taushetsplikt. Rektor beskriver et veldig godt samarbeid med PPT, spesielt to som er mye på Lyngmyr og som er gode å sparre med i konkrete saker. Særlig kan dette gjelde skolevegringssaker. Skolen har et godt samarbeid med barnevernet, det er god åpenhet begge veier ift. hva som er viktig for elevene. En del samarbeid med ABUP (avdeling for barn og unges psykiske helse, spesialisthelsetjenesten), i veldig varierende grad, det er personavhengig. Politiet har skolen et godt samarbeid med, det er faste møter når det gjelder områder som vold og trusler som påvirker skolemiljøet. Rektor opplever et godt *samarbeid med skoleadministrasjonen* der informasjon flyter begge veier mellom skole og sektorleder. Det kan komme informasjon om saker direkte til sektorleder, derfor er denne informasjonsutvekslingen viktig å ha på plass. Skolen får også veiledning ift. krevende saker, der skolen drøfter med sektorleder og finner en god løsning sammen.

I forhold til *forebygging*, formidler rektor at skolen ikke er med på noen trivselsprogrammer nå, men har jobbet tett med Læringsmiljøsenteret i Porsgrunn i to år som en del av oppfølging av mobbing og læringsresultater som ble initiert av statsforvalteren. Rektor nevner at skolen ble med i «Dembra» - Demokratisk beredskap mot rasisme, antisemittisme og udemokratiske holdninger, som er gjort gjennom ARKIVET freds- og menneskerettighetscenter i Kristiansand og støttet av Udir. Prosjektet går over et år.

Tvedestrand skole

Generelt opplyser rektor om at skolen handler etter et mål om å løse saker på lavest mulig nivå, og det er ikke alle saker som resulterer i en aktivitetsplan. Rektor beskriver *saksgangen ved varsel etter 9A* som følger: først skal alle som henvender seg til skolen få relevant informasjon om 9A og skolens behandling av varsel. Skolen oppfordrer alle til skriftlig kontakt og ansatte skal notere ned ting som skjer. Deretter er rutinen at rektor varsles, det kan f.eks. være gjennom sosiallærere. Sammen finner skolen ut av videre arbeid og undersøkelser som er nødvendige. Det bestemmes hvem som skal snakke med elev og foresatte, kontaktlærer og sosiallærer utarbeider planen og rektor kvalitetssikrer den. Planen oversendes formelt fra rektor, men det er fortrinnsvis sosiallærer eller kontaktlærer som har dialogen (med elev og foresatte). Planen inneholder også en dato for evaluering. Når det gjelder

dokumentasjon, opplyser rektor om at alt relatert til saken står i samme dokument, så foresatte får dette. Da vil foresatte også se eventuelle oppdateringer på nye ting om det har skjedd endringer. Skolen bruker Public360 som dokumentasjonsverktøy. Skolen har en plan for hver elev pga. taushetsplikt, men en sak kan utløse flere planer.

De aller fleste 9A-saker kommer fra skolen selv, ifølge rektor. Da tar skolen kontakt med foresatte og snakker med eleven. Det er et innledende møte med foresatte, og skolen hører med dem. Etter det snakker skolen med eleven igjen og utarbeider en aktivitetsplan som eleven og foresatte er enig i. Ved behov eller ønske er det nye samtaler med foresatte. Rektor oppgir at elevens rett til å bli hørt er inkludert i dokumentmalen (aktivitetsplan) som skolen bruker. Ved saker som omfavner flere elever, er det en aktivitetsplan per elev i henhold til rektor, og det er veldig sjeldent at det er fellesmøter mellom partene.

Når det gjelder *tiltak* som settes inn, oppgir rektor at det som regel er sosiallærer og kontaktlærer som utarbeider tiltakene og holder rektor informert. De står for det skriftlige, så er rektor den som kvalitetssikrer. Helsesykepleier kan også være med. Rektor oppgir at av type tiltak er det oppfølgingssamtaler jevnlig, og i tillegg har elevene en lav terskel for å slå av en prat med sosiallærer. Sosiallærer er bestandig ute i storefri, og på den måten vil ikke tilstedeværelsen fremstå som knyttet opp til en sak, men mer en del av miljøet. Andre tiltak er samtaler med foresatte om de mener det er noe som kan gjøres av forbedringer. Mange ganger oppstår det situasjoner i skolegården, da må skolens ansatte være tett på for å kunne observere og gripe inn. Ofte er løsningen at man må være tettere på elevene, ifølge rektor, både de som plager eller blir plaget. På klassenivå har skolen mulighet for sosiale tiltak, f.eks. for å snu en trend og drive sosial trening. Her kan ulike programmer som skolen er med på, være en del av dette. Det har ikke vært noen alvorlige saker, som for eksempel kan resultere i at noen må bytte skole eller lignende. Dersom tiltak ikke fungerer, må det gjøres nye vurderinger av tiltak, i henhold til rektor. Dette kan godt skje før evalueringsdatoen.

Utenfor skoletid sier rektor at skolen har bedt foresatte følge med på sosiale aktiviteter slik at de er tettere på. Skolen anbefaler og oppfordrer til at foresatte snakker sammen og for eksempel kommer sammen om sosiale ting på fritiden som aking eller lignende, noe som kan være med på å bygge opp en god gruppedynamikk.

Når det gjelder *samarbeid med andre tjenester*, sier rektor at helsesykepleier er med i det forebyggende arbeidet, sammen med kontaktlærer. For noen av elevene som får aktivitetsplan, er PPT (Pedagogisk Psykologisk Tjeneste) allerede involvert. Rektor opplever at PPT er mer fagrettet i Tvedestrand, og er mer en pedagogisk tjeneste for området. Skolen har samarbeidsmøte med PPT og foresatte, og da kan en aktivitetsplan komme opp. PPT er ingen naturlig samarbeidspartner i 9A-saker, ifølge rektor. I forhold til *samarbeid med sektorleder*, nevner rektor at skolen melder alvorlige saker og ting som angår ansatte til sektorleder. Skolen har så langt ikke hatt behov for støtte derfra, og det har kun vært utveksling av informasjon. Det er ellers rektormøter og sektormøter. Rektor vet at skolen kan få hjelp om de trenger det.

Skolen er forpliktet til å gjennomføre elevundersøkelse for 5. og 7. klasse, oppgir rektor. Skolen har også muligheter gjennom Klassetrivsel.no som kan brukes til blant annet kartlegging. Forskjellen fra elevundersøkelsen er at det ikke er anonymt, og skolen kan hente ut sosiogrammer som kan brukes *forebyggende*. Det kan også avdekke om noen ikke trives og se hvem som passer sammen. Skolen har brukt dette i 7-8 år og benytter dette digitalt fra 3.klasse og oppover. På de laveste klassene (1-2) tar lærerne dette opp muntlig. Rektor opplyser i tillegg om at skolen har trivselsledere og er med i trivselsprogrammet, her har de vært med i flere (7-8) år. Det har vært samme person som leder dette. Skolen er med på «Link til livet». Dette er livsmestring i norske klasserom, et forebyggende program i klassene. Programmet omfatter aktiviteter som kontaktlærer tar i sine klasser.

Revisjonen er forelagt en prosjektplan der Tvedestrand og Vestre Sandøya skole er med i et prosjekt i regi av Universitetet i Agder kalt «Elever som utfordrer». Det er en del av et kompetanseløft for spesialpedagogikk. Prosjektet har en ramme på to år fra høsten 2021 til og med våren 2023. Høsten 2023 slås fire barneskoler sammen til en, og et mål i prosjektet er at kompetansen som er utviklet, skal bidra til et bedre tilbud for alle elever på den nye skolen. Mål fra søknaden var inkluderende praksis, der alle barn/elever føler seg ivaretatt, inkludert og er en del av gruppen/klassedefellesskapet.

Tvedestrand skole var også med i «Prosjekt Drop-In» fra våren 2020 til høsten 2021, i henhold til dokumentasjon som revisjonen er forelagt. Det var et prosjekt i samarbeid med Universitetet i Agder, og metoden brukes for å skape forandring sammen med elever som står i fare for å utvikle en elevrolle som hindrer god psykisk helse, trivsel og læring. «Drop-In-metoden» er en måte å tenke og handle på når det gjelder å støtte elevers utvikling av en positiv elevrolle.

Dypvåg og Holt skoler

Rektor beskriver *saksgangen ved varsel etter 9A* som følger: Det første er å få oversikt over hvem som skal involveres; foresatte og kontaktlærer. Skolen ber da om samtykke til å snakke med elev. Skolen er nøye med hva eleven sier og mener. Etter de to samtalene så lager skolen aktivitetsplan. Tiltaket er i seg selv ofte å snakke med mobberen. Det kommer i rekkefølge. Der skaffer skolen seg en oversikt over saken. Når skolen utarbeider plan, sjekker de ut om foresatte er enig, som så signerer. Deretter setter skolen opp dato for evaluering og hva skolen gjør. Gjennomføring av tiltak, oppfølging og evaluering varierer i alt fra en uke til en måned, det avhenger av diverse ting og er svært individuelt. Når det gjelder *dokumentasjonskravet*, anser rektor at selve aktivitetsplanen er et dokument. I tillegg må skolen ha referater og ellers kunne dokumentere det som er gjort. Foresatte skriver under etter møter og samtaler. Skolen har også en loggføring knyttet til hendelser som man deretter kan ta inn i elevmappen.

I følge rektor, er det rektor selv som fører utarbeidelse av *tiltak* i pennen, men kontaktlærer og assistent er med. Skolen informerer ansatte, for alle er involvert. Taushetsplikten er viktig, men det kan være en utfordring med taushetsplikt på en skole med små forhold, og dette er noe skolen diskuterer jevnlig. Om nødvendig er det fellesmøter. Rektor oppgir at i mange av sakene ser de at det er i overgangssituasjoner det oppstår utfordringer. Løsningen kan for eksempel være flere voksne i friminutt, eller når man går ut og inn i timer. Skolen har satt inn

folk på dette, det kan være et tiltak som virker bra. Gjerne også innsjekk av dag og utsjekk på begynnelsen og slutten av dagen. Kontaktlærer kan ha hyppige samtaler med eleven. Skolen kan også jobbe med de som krenker og jobbe med holdninger. Skolen kan jobbe på klassenivå, med system og ha miljøtiltak. Relatert til forhold *utenfor skoletid*, mener rektor at skolen leter etter tiltak tilpasset de ulike sakene eller ved utfordringer; på skolen er det et ressursteam, de involverer PPT og helsesykepleier – som også kan komme med forslag til tiltak. Forslag kan derfra være for eksempel vennegrupper eller andre ting. Rektor opplever det som positivt med sparringspartnere, med andre syn og impulser gir dette viktige bidrag i det helhetlige arbeidet.

Rektor oppgir at det er et trivselsprogram på Holt skole. Skolen betaler ikke og er ikke med i programmet sånn sett, men driver det videre selv. Dette omfatter bl.a. trivselsvakter osv. Noe slikt er ikke på Dypvåg, her er det lite organiserte aktiviteter. Det er ingen andre programmer på de to skolene der eksterne er involvert, ifølge rektor.

Når det gjelder *problemer som vedvarer* etter innledende tiltak er forsøkt, er rektors erfaring at et vellykket tiltak kan være å jobbe med den som er krenket; eksempelvis hvordan eleven tar imot ting, hvordan eleven kan bygge opp seg selv. Av og til trengs det veiledning, og da har skolen henvist til ABUP, med forståelse hos foresatte. Foreldreveiledning er ABUP gode på, og skolen har gode erfaringer med dem. Med eksterne samarbeidspartnere, som ABUP og PPT, kan man oppdage at saken er sammensatt og man er i bedre stand til å finne en løsning, mener rektor.

Rektor mener at *samarbeidet med andre tjenester* fungerer bra. PPT kommer til skolen og jobber systemrettet, mer enn rektor har opplevd før. Det er helsesykepleier en dag i uka på begge skolene. Støttetjenestene i kommunen er veldig gode ifølge rektor, f.eks. på områdene arkiv, økonomi og lønn. Det er mer ansvar på en liten skole, men kommunen er imøtekommende og hjelpsomme der det trengs. Rektor beskriver et godt *samarbeid med sektorleder*; de utveksler informasjon, har runder med 9A i rektorgruppa og sektorleder er også tungt inne i sakene. Det er samarbeid mellom rektorene og særlig med rektor på Songe, da det er mye samme utfordringer når det gjelder størrelsen på skolene.

Songe skole

Rektor beskriver *saksgangen ved varsel etter 9A* som følger: Er det varslet, så skal det undersøkes og tas med dem det gjelder. Det er samtaler med elev og foreldre, det gjøres av enten kontaktlærer eller rektor. Deretter utarbeides aktivitetsplan sammen med elev og foresatte. Dialogen med foresatte og elev er viktig, og elevens rett til å bli hørt ivaretas. Tiltakene utarbeides av rektor i samarbeid med elev og foresatte. Det skal være noe som er kjent og som man kan bruke. Så er det å evaluere og justere underveis, for å se om det har virket. Tiltakene må justeres i forhold til det enkelte tilfelle, da blir det evt. nytt møte og justerer tiltak. Hvis tiltakene har virket, er det å avslutte saken. I følge rektor *dokumenterer* skolen saken i P360, der er det både elevmapper og skolemiljømapper og evt. dokumentasjon fra spes.ped. - alt av dokumenter blir lagret der.

Rektor oppgir at *tiltakene* er tilpasset den aktuelle saken, og det er mange ulike tiltak. Det går ut informasjon til alle ansatte. Skolen bruker observasjon, har mer kontakt, og informasjonsutveksling i foreldremøter og elevsamtaler og følger opp saken i klassemiljø. Samtale med helsesykepleier er også et tiltak. Skolen kan sette i gang sosiale tiltak for samspill, og sette inn styrking av ressurser. Det er tett oppfølging av elever og foresatte. Tiltak må velges sammen med foresatte og elev for å finne det som fungerer for eleven. Når det gjelder forhold *utenfor skoletid* og mobbing på nettet/sosiale medier, er rektor oppmerksom på det. Skolen har en sosial læreplan og kontaktlærer jobber med mål fra denne. Dette er noe skolen jobber med fra uke til uke. Skolen er ikke med i noen trivselsprogram e.l. per januar 2022, opplyser rektor.

Rektor oppgir at skolen har *samarbeid med andre instanser*; dette er det rutiner på og fastsatte datoer. Helsesykepleier er på skolen hver torsdag. PPT har skolen stadig kontakt med. Det er møte i ressursteamet en gang i måneden, med PPT og evt. foresatte, med helsesykepleier ved behov. Skolen har også BTI og BTS. Rektor mener at *samarbeidet med sektorleder* er bra. Siden rektor må ivareta mange funksjoner ved skolen, merkantilt osv., så er sektorleder den nærmeste når det kommer til administrasjon. F.eks. bistod sektorleder i arbeidet med en sak som gikk til statsforvalteren. Samarbeidene med rektorene i kommunen går bra, barnehagene er også nå tatt med, og det fungerer og er positivt, ifølge rektor. Særlig gjelder dette for overgangen mellom barnehage og skole. Alle sitter sammen og er tett på.

Tilbakemeldinger fra tillitsvalgte

Aktivitetsplikten i oppl. 9A gjelder i forbindelse med elevenes psykososiale skolemiljø og er delt i fem handlingsplikter, samt krav til å sørge for elevenes medvirkning og krav til dokumentasjon. Plikten til å følge med, gripe inn og varsle er plikter som gjelder for alle som arbeider på skolen. Det er viktig at de ansatte i tillegg til å kjenne til pliktene til å følge med og gripe inn også har kompetanse om hvordan man skal utføre sine plikter. Det er rektors og skoleeiers ansvar å sørge for at skolen har riktig og nødvendig kompetanse. Revisjonen har derfor stilt spørsmål til tillitsvalgte ved hver skole om de opplever at deres medlemmer har nødvendig kompetanse og kapasitet til å utføre alle delpliktene.

Generelt mener plasstillitsvalgte ved skolene i Tvedestrand kommune at ansatte har nødvendig kompetanse, har fått tilstrekkelig opplæring og har tilstrekkelig kapasitet til å ivareta pliktene etter oppl. 9A. Men ved *Lyngmyr skole* mener plasstillitsvalgt for Utdanningsforbundet at kapasiteten ikke er tilstrekkelig for å ivareta pliktene etter 9A. Det oppgis at det er vanskelig å få til mange elevsamtaler og andre møter innimellom undervisningstimer og forberedelser. Ved *Dypvåg skole* mener plasstillitsvalgt for Utdanningsforbundet at det til tider kan være vel hektisk. Ved *Songe skole* utdyper plasstillitsvalgt for Utdanningsforbundet at det ofte er felles gjennomgang av oppl. 9A i plandager og liknende, og ved utarbeidelse av tiltaksplaner gjøres dette i samarbeid med rektor og andre pedagoger om det er behov for dette, slik at skolen kan sikre en best mulig måte å følge opp oppl. 9A.

Gjennomgang av aktivitetsplaner

Ved revisjonens gjennomgang av enkeltsaker ved de seks skolene i Tvedestrand kommune, ble det gjennomgått hvorvidt aktivitetsplaner var utarbeidet i henhold til kravene i opplæringsloven § 9A-4 ledd 6. Det ble foretatt en vurdering om det av aktivitetsplanen *klart og tydelig* fremkom:

- Hvilket *problem* tiltakene skal løse
- Hvilke *tiltak* skolen har planlagt
- Når tiltakene skal gjennomføres
- Hvem som er ansvarlig for gjennomføring av tiltakene
- Når tiltakene skal *evalueres*

Det er i tillegg vurdert hvorvidt alle involverte parter er blitt hørt og om barnets synspunkt fremgår av aktivitetsplanen, jf. § 9A-4 ledd 5. Revisjonen har ved gjennomgangen hatt en forventning om at tiltakene skal fremstå så klare og tydelige at en utenforstående vil få en god forståelse av hva planen inneholder. Revisjonen har derfor subjektivt foretatt en vurdering på planens beskrivelse av situasjon og tiltak, men ikke på effekten/kvaliteten på innholdet i det enkelte tiltaket. Av hensyn til taushetsplikt og personvern, vil det ikke presenteres noen form for detaljert informasjon eller egenskaper rundt sakene revisjonen har sett på.

Revisjonen har gjennomgått både avsluttede og pågående saker i tidsperioden august 2020 – mars 2022. Det er totalt gjennomgått 29 aktivitetsplaner.

Revisjonen har utarbeidet et skjema som viser hvorvidt vi mener kravene i loven (venstre marg) totalt sett fremkommer klart og tydelig i de aktivitetsplaner og saker som er gjennomgått. Der det i tabellen er markert gult, betyr dette at et fåtall av de gjennomgåtte planene har mangler som fører til at kravet etter loven ikke er tilstrekkelig ivaretatt. Grønn markering av rubrikk betyr at alle sakene revisjonen gjennomgikk oppfylte kravene i opplæringsloven på en tydelig og klar måte. Rød markering innebærer at flertallet av enkeltsakene revisjonen har gjennomgått, ikke tilfredsstillende kravene klart og tydelig.

	Lyngmyr	Tvedestrand	Dypvåg	Holt	Songe
Hvilket <i>problem</i> tiltakene skal løse (§ 9a-4 (6a))					
Hvilke <i>tiltak</i> skolen har planlagt (§ 9a-4 (6b))					
Når tiltakene skal gjennomføres (§ 9a-4 (6c))					
Hvem som er ansvarlig for gjennomføring av tiltakene (§ 9a-4 (6d))					
Når tiltakene skal <i>evalueres</i> (§ 9a-4 (6e))					
Er alle involverte parter i saken hørt/pratet med? (§ 9a-4 (5))					

Kommer barnets synspunkt frem i saken? (§ 9a-4 (4))					
--	--	--	--	--	--

I revisjonens gjennomgang av aktivitetsplanene, observeres det totalt sett detaljerte planer i henhold til kravene i opplæringsloven. Evaluering er markert i gult ved Songe skole fordi det i ett tilfelle uklart om saken har blitt evaluert. Evaluering er et krav fordi skolen enten må oppdatere plan/lage ny plan eller avslutte saken. Det er en del av aktivitetsplikten.

På Lyngmyr, Dypvåg og Holt skole er det en situasjonsbeskrivelse i alle sakene som inneholder informasjon om hvilket problem som ligger til grunn for aktivitetsplanen, men inneholder ikke en egen målformulering. Ved Tvedestrand og Songe skoler er det i tillegg til en situasjonsbeskrivelse også et felt som viser hva tiltakene skal føre til.

I gjennomgangen av sakene fremgår det at innhold, alvorlighetsgrad og varighet på aktivitetsplanene varierer ut ifra planenes individuelle karakter. Revisjonen observerer gode og innholdsrike beskrivelser av situasjonen i nærmest alle de gjennomgåtte aktivitetsplanene. Det er et bredt utvalg av tiltak som er benyttet, og revisjonen observerer at det i noen tilfeller er delt inn i skolenivå, klassenivå og individnivå. Noen typer tiltak går igjen, så som samtaler, ekstra tilsyn, forbedre klassemiljø og forbedre sosiale ferdigheter. Men det er også flere andre tiltak som er mer saksspesifikke. Det kan være å involvere helsesykepleier eller andre eksterne instanser, involvere foresatte, utvikle språkferdigheter, tema i foreldremøter, informasjon til elever og ansatte mv. Tiltakenes varighet varierer. Men det er ikke systematiske forskjeller mellom skolene, mer mellom sakene.

Revisjonen observerer noen forskjeller i loggføring av når ulike hendelser fant sted, så som når første henvendelse om utrygt skolemiljø var, når undersøkelser var gjort o.l. Videre er det som regel kort tid fra første observasjon/dato for når saken er meldt til rektor, og dato for aktivitetsplanen. Men revisjonen ser at der det går mer enn en uke, er det likevel gjort undersøkelser mv. i saken. Arbeidet med problemet synes slik sett å komme tidlig i gang. Det er også forskjell mellom skolene i hvor utfyllende selve evalueringen er. I noen tilfeller er det kun dato som er satt opp (lovkravet), i andre tilfeller er det en bredere beskrivelse av hvilken effekt tiltakene har hatt.

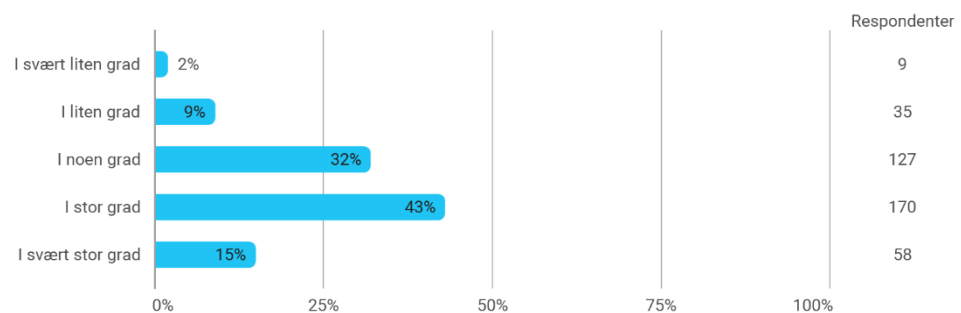
Det er også noen forskjeller i malene som er brukt i utformingen av aktivitetsplanene. Revisjonen er forelagt en mal fra sektorleder. Her er følgende punkter tatt inn: 1) eleven(e) har blitt hørt, 2) hvilket problem skal tiltakene løse, 3) hvilke tiltak skal skolen sette i gang, 4) når tid skal tiltakene gjennomføres, 5) hvem er ansvarlig for at tiltakene gjennomføres, 6) når tid skal tiltakene evalueres og 7) evaluering. Innledningsvis er det felter for sak, dato og elevens navn. Planene fra alle skolene følger i all hovedsak de samme punktene som i malen, men det er noen forskjeller i design/lay out. Ved enkelte skoler er punktet om 7) evaluering utelatt, og ved en skole er det lagt inn et ekstra punkt om «situasjonsbeskrivelse».

Foresattes opplevelse av skolens aktivitetsplikt

For å få et balansert bilde av skolenes arbeid med aktivitetsplikten og elevenes psykososiale skolemiljø, anså revisjonen det som avgjørende at også foresattes synspunkter måtte fremkomme. Ovenfor er rektorenes egne beskrivelser og rutiner knyttet til skolemiljøet presentert, sett opp mot revisjonens observasjoner ved gjennomgang av enkeltsaker. For å forsøke å presentere et så balansert og nyansert bilde som mulig, mente revisjonen det var nødvendig å belyse hvorvidt foresatte har tillit til å si ifra til skolen, og hvordan de har opplevd situasjoner der deres barn selv har blitt mobbet eller opplevd å ikke ha et trygt og godt skolemiljø, samt der det har vært behov for samarbeid med skolen. Intensjonen med undersøkelsen har *ikke* vært å danne et direkte overførbart resultat av antall mobbesaker på skolene i Tvedestrand, men for å skape en arena for foreldres opplevelse.

Som et innledende spørsmål om foresattes tillit til skolen, ble det spurt om hvorvidt de foresatte har inntrykk av at skolen har fokus på psykososialt skolemiljø og om de opplever at skolen tar elevenes trivsel på alvor.

«Opplever du at skolen har fokus på å skape et godt psykososialt skolemiljø, og at elevenes trivsel tas på alvor?» (N=399)

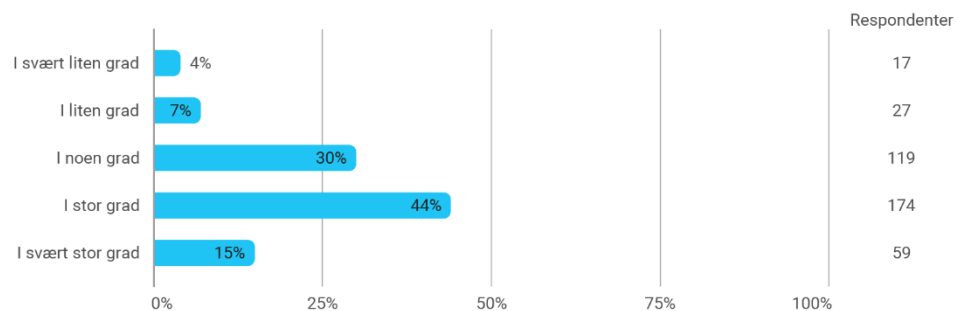

Slik en ser av fremstillingen ovenfor, har de fleste av foreldrene i stor grad inntrykk av at skolen har fokus på skolemiljø. Det er likevel 32 prosent som kun i noen grad opplever at skolen har skolemiljø og trivsel i fokus⁴¹ og 11 prosent som mener liten/svært liten grad. Når vi ser på hver enkelt skole er det noen forskjeller. Ved Lyngmyr, Tvedestrand og Holt er det hhv. 15, 12 og 12 prosent som har svart liten/svært liten grad. Ved Dypvåg og Songe er det 4 og 3 prosent som har svart det samme.

For at elevene skal ha et best mulig skolemiljø, er dette avhengig av at det foreligger en tillit til skolen fra både elevene og foresatte. En mulig mistillit kan også være indikasjoner på at skolens systemer og rutiner ikke fungerer optimalt, eller at skolen ikke fanger opp det de skal. Revisjonen stilte spørsmål om hvorvidt foreldrene har tillit til at skolen vil løse en mulig mobbesituasjon på en profesjonell måte.

«Hvis du skulle si ifra om at ditt barn opplever mobbing eller krenkelser på skolen, har du/dere tillit til at skolen vil håndtere og løse problemet på en god og profesjonell måte?» (N=396)

⁴¹ Tilsvarende variabler i undersøkelse gjennomført i Birkenes (2021), Lillesand (2020) og Grimstad kommune (2019) viser at hhv. 43%, 37 % og 36 % svarte i noen-, liten eller svært liten grad – mot 43 % i Tvedestrand kommune slik tabellen viser.

Av tabellen fremkommer det at det totalt er 11 prosent av respondentene som i liten eller svært liten grad har tillit til skolen, mens 30 prosent svarer de i noen grad har tillit. Respondentene fordeler seg likevel relativt høyt på tillitsskalaen, da totalt 59 prosent i stor grad eller veldig stor grad har tillit til at skolen vil håndtere mobbesaker på en god og profesjonell måte. Dette er ganske likt tillitsnivå som de resultater som fremkom av tilsvarende undersøkelse blant foresatte i både Birkenes, Lillesand, Grimstad og Arendal i gjennomført forvaltningsrevisjon fra hhv. 2021, 2020, 2019 og 2018.

De foreldrene som svarte at de i liten eller svært liten grad har tillit til skolen, ble ført videre til en egen fritekst hvor de måtte utdype årsaken til at de ikke har tillit (N=44). Av tilbakemeldingene fra foreldrene, registrerer revisjonen spesielt tre tendenser: det gis for lite informasjon/dårlig kommunikasjon, kompetansen og kapasiteten blant de ansatte er for lav og foreldrene opplever at situasjonen ikke blir tatt på alvor / bagatellisering av problemet. Nedenfor er det samlet noen utplukkede sitater fra foresatte ved skolene:

«Det er ikke ressurser til å gjøre nok. For få voksne på for mange «vanskelige» barn.»

«Føler at konfliktene og utfordringene blir for tidskrevende for skolen å ta tak i. Føler det er for mange med store utfordringer til at skolen har kompetanse og bemanning nok til å rydde opp.»

«De ansatte ved skolen har ikke ressurser til å håndtere mobbing. Vi opplever at det er mye uro i klassen og at det er fullstendig mangel på disiplin i klasserommet. Vi hører om elever som ser på f.eks MMA og andre ting på skolens pc. Frekke kommentarer mot lærere. Høyreekstremistiske hilsninger og holdninger. Vi hører også om kjøp og salg av narkotika, og det snuses og røykes over en lav sko. Det er for oss helt ufattelig at dette blir akseptert av de voksne.»

«Fordi jeg oppfatter en kultur blant lærerene der disiplin og lærerene sin vurderingsevne og beslutninger er viktigst. Når vi har sagt i fra om krenkelser har rektor gjort grep, mens lærerene har satt seg på bakbeina. Noen av lærerene har liten evne til å ta elevenes sine perspektiv. De vil heller grensesette eller gi anmerkninger enn å samtale med elevene om hva som har skjedd. Det bør være et større fokus på å bygge varme relasjoner og være villig til å gjøre endringer i kulturen som er etablert.»

«Holder informasjon tilbake, vil ikke snakke om problemer. Rektor har fortalt at skolen skal fremstå som en skole uten mobbing og utestengelse. Stiller man spørsmål så blir det ikke noen konkret svar»

«Lite informasjon om hvordan enn går frem, hvem vi skal kontakte å hva rutinene dems er.»

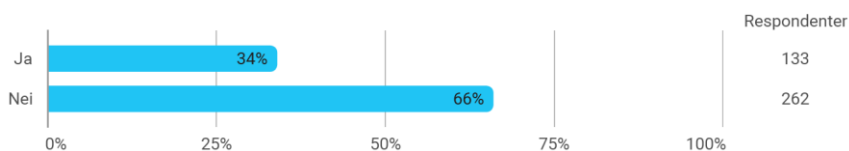
«Lærerne er i svært liten grad interessert i hva som foregår i friminuttene. De får ikke med seg hva som skjer. Dette også i gruppesamarbeid ol.»

«Vi blir ikke tatt på alvor. Har vært i mange møter, men det blir ikke gjort noe»

For å kunne komme dypere inn i foreldrenes opplevelse og erfaringer med skolesystemet, ble det stilt spørsmål om hvor mange av respondentene som har opplevd at deres barn har blitt mobbet eller ikke har hatt et trygt og godt skolemiljø de siste tre årene. I denne sammenheng er det viktig å understreke at det er respondentene sin vurdering av begrepene «mobbing og trygt og godt skolemiljø» som ligger til grunn, og ikke en faglig definisjon av begrepene. Svarene kan derfor *ikke* brukes til å definere et omfang på mobbing ut fra et faglig perspektiv, men brukes til å fremstille foresattes opplevelser. I spørreundersøkelsen ble det også understreket at svarene skulle basere seg på den skolen barnet går på i dag.

Av de totalt 395 respondentene, svarte 34 prosent at de har opplevd mobbing eller et utrygt skolemiljø med deres barn på skolen de siste tre årene. Slik som beskrevet tidligere, er ikke resultatene overførbare til å kunne si at 34 prosent av alle barn i Tvedestrand kommune mobbes. Tallene forteller likevel at 133 foresatte har opplevd at deres barn har blitt mobbet eller hatt et utrygt skolemiljø. Sammenlignet med tilsvarende spørreundersøkelse blant foresatte gjennomført i Birkenes, Lillesand, Grimstad og Arendal i hhv. 2021, 2020, 2019 og 2018, svarte 36 % (N=232) ja i Birkenes, 39 % (N=229) ja i Lillesand, 26 % (N=320) ja i Grimstad og 40 % (N=217) ja i Arendal⁴².

«Har ditt barn opplevd å bli mobbet eller ikke ha et trygt og godt skolemiljø de siste 3 årene?»
(N=395)

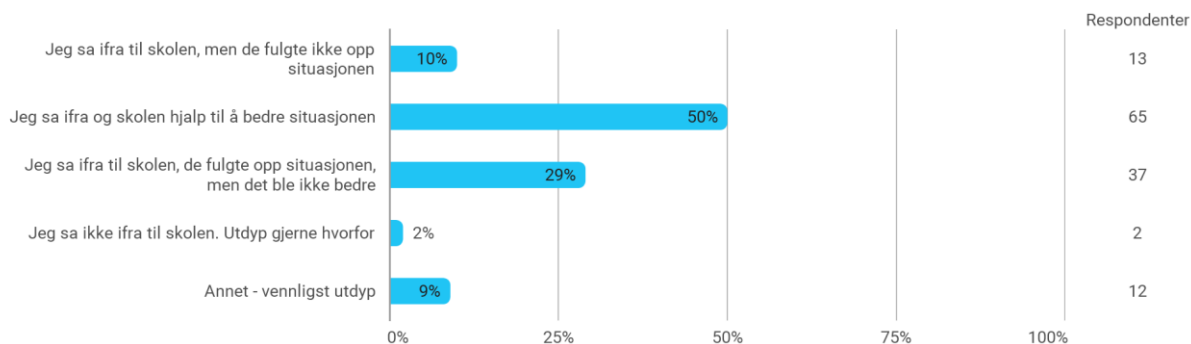

Ser en på resultater per skole, er det forholdsvis likt: Tvedestrand 38 prosent ja, Dypvåg 36 prosent ja, Lyngmyr 33 prosent ja, Holt 30 prosent ja og Songe 26 prosent ja.

Hensikten med å kartlegge foresattes opplevelse av om deres barn har opplevd mobbing / utrygt skolemiljø på skolen, er å kunne dra nytte og lærdom av erfaringen ved hvordan de valgte å håndtere situasjonen. For å få løftet frem erfaringene til de 34 % av foreldrene som har opplevd at deres barn har blitt mobbet, har revisjonen søkt svar på hvordan de gikk frem i den aktuelle situasjonen. Foresatte som svarte *ja* på forrige spørsmål, ble dermed ført videre til følgende:

«Dersom ditt barn har opplevd mobbing eller mistriksel på skolen; hvordan gikk du frem overfor skolen og hva ble resultatet?» (N=129)

⁴² Det var bedt om svar for en periode på fem år, mot tre år i denne undersøkelsen.

Slik det fremgår av tabellen ovenfor, ser vi at mange foreldre har sagt ifra og hvor skolen hjalp til å bedre situasjonen (50 %). Flere foreldre har på den annen side involvert skolen i situasjonen, men uten at det hjalp til å bedre problemet (29 %) og enkelte opplever å ha sagt ifra uten at skolen faktisk fulgte det opp (10 %). Til sammenligning med tilsvarende spørsmål i gjennomført foreldreundersøkelse i Birkenes, Lillesand, Grimstad og Arendal (2021/2020/2019/2018), var det hhv. 57 %, 47 %, 60 % og 55 % av foresatte i nevnte kommuner som svarte at skolen hjalp til med å bedre situasjonen.

Det var videre ønskelig å løfte frem erfaringene fra foreldre som opplever at barna blir mobbet, uten å si ifra til skolen. Her var det 2 foresatte som svarte at de *ikke* sa ifra til skolen.

Det var 9 % (N=12) som valgte svaralternativet «Annet», hvor de måtte utdype nærmere hvordan de håndterte situasjonen. Av de 12 skriftlige svarene oppgir noen at saken er pågående. Ellers er det ingen klar tendens, mange ulike grunner. Revisjonen oppgir noen her:

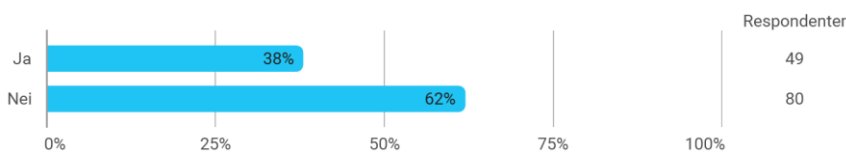
«Der kom frem etter at kontaktlærer begynte å jobbe bevisst med klassemiljøet at vårt barn ikke alltid hadde følt seg like trygg, men det gjør barnet vårt nå siden arbeidet som er lagt ned har bedret situasjonen. Har ikke opplevd situasjonen som alvorlig.»

«Det ble bedt om foreldremøte i klassen med lærer og skoleledelse, hvor skolen stilte med skoleeier (kommune sektorleder) og helsesøster. Føringer ble lagt og igjen slo taushetsplikten ihjel informasjonen på generelt grunnlag. Medelev(er) føler ikke at skolen klarer trygge øvrige elever, men fokuserer på å trygge de(n) som er «rotårsak» til utrygg situasjon.»

*«Vi sa ifra til skolen og det ble bedre i noen grad. Men eleven som mobber har fått 2 nesten 3 elver til og bytte skole og min unge har dager da h*n ikke vil på skolen pga denne eleven. Den er også tilfeller da denne eleven har fått med seg flere på mobing av yngre elever. Jeg mener når det er flere foreldre som har sagt i fra om denne eleven så burde den eleven bytte skole eller lignende ikke de som blir mobbet.»*

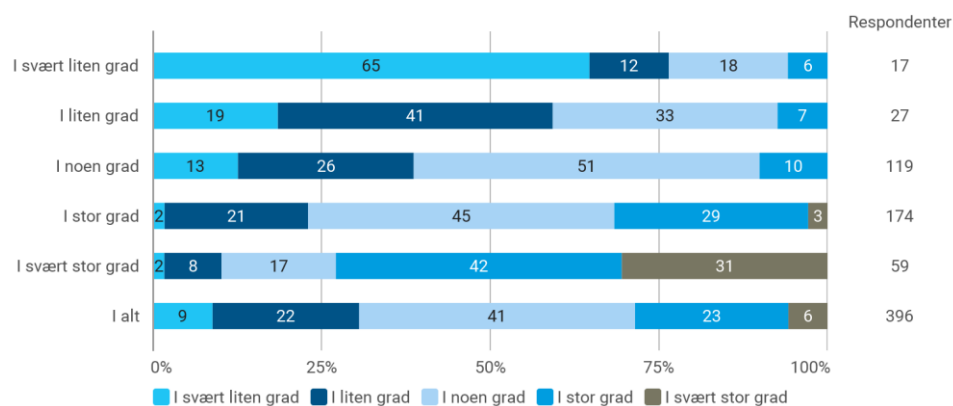
Tvedestrand kommune har som mål at skoleeier skal bidra til gode samarbeidsrutiner med Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT), Helsestasjon, Regionsenter for barn og unges psykiske helse (RBUP), barnevern og eksterne hjelpeinstanser som for eksempel ABUP med flere. Revisjonen har derfor spurt foresatte om kontakt med andre tjenester. Spørsmålet ble utløst ved positivt svar på spørsmål om foresattes har barn opplevd å bli mobbet eller ikke ha et trygt og godt skolemiljø de siste 3 årene.

«Dersom ditt barn har opplevd mobbing eller mistriivsel på skolen; har det vært kontakt med andre tjenester enn skolen (som helsestasjon, Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT), mfl.)?» (N=129)

Av 133 som svarte ja på at barnet har opplevd å bli mobbet eller ha et utrygt skolemiljø de siste tre årene, var det 129 som svarte på dette spørsmålet. Av disse var det 38 prosent som oppga at det har vært kontakt med andre tjenester enn skolen. Dette svarer ikke på om denne kontakten var i regi av skolen, kun at det har vært kontakt med andre tjenester.

Revisjonen har sett på sammenhengen mellom foresattes opplevelse av informasjon fra skolen og tillit til at problemer håndteres tilfredsstillende. I figuren under er spørsmålet «I hvilken grad opplever du at skolen har informert foresatte om arbeidet knyttet til mobbing/psykososialt skolemiljø?» krysset med «Hvis du skulle si ifra om at ditt barn opplever mobbing eller krenkelser på skolen, har du/dere tillit til at skolen vil håndtere problemet på en tilfredsstillende måte?» (N=396).

Spørsmålet om tillit er gjengitt langs den vertikale akse, mens svarene vedrørende informasjon er inne i figuren. Figuren viser at blant de som har svært liten grad av tillit til at skolen vil håndtere et problem tilfredsstillende (N=17), er det 77 prosent som opplever at informasjonen er i liten/svært liten grad tilstrekkelig. Blant foresatte som har svært stor grad av tillit til skolen (N=59), er det 10 prosent som opplever at informasjonen i liten/svært liten grad er tilstrekkelig. Det er også slik at andelen som i noen grad synes informasjonen er tilfredsstillende er størst blant de foresatte som i noen grad har tillit til at skolen vil håndtere et problem tilfredsstillende (51 prosent, N=119).

Opplevelser av mobbing eller andre brudd på et trygt og godt psykososialt skolemiljø, baserer seg i stor grad på subjektive opplevelser. Som en del av undersøkelsen, ønsket revisjonen å benytte anledningen til å gi foreldre muligheten til å komme med utfyllende kommentarer / egne opplevelser av skolesystemet når det gjelder deres barn sitt skolemiljø.

Tilbakemeldingene er knyttet til mange områder, og flere forhold kan være tatt opp i samme svar. Revisjonen mener likevel å se tre tendenser i disse svarene; manglende informasjon

(gjengitt i kap. 4.1.2), kompetanse og kapasitet blant de ansatte og ulike forhold knyttet til aktivitetsplikten. Men det er også andre forhold som blir kommentert. Revisjonen har gjengitt noen svar her. De er ikke nødvendigvis representative, men kan ses på som innspill til kommunens forbedringsarbeid. Sitatene gjelder tilbakemeldinger fra foresatte ved alle skolene.

«Jeg mener lærerne burde være mere ute i friminuttene å ha bedre oversikt over hva som skjer i lek ute. Det er utrolig mye som skjer på lekeplassene som lærerne ikke får med seg fordi de sitter inne på lærerværelset hvert friminutt. Samarbeid med kontaktlærer er bra, men usikker på hva som når gjennom til de andre lærerne på skolen.»

«Jeg tror skolen gjør det de kan innenfor sine rammer. Jeg vet at kontaktlæreren bruker mye tid og krefter på å gjøre skoledagen trygg og god for sine elever og hun gjør en god jobb. Men jeg tror absolutt at skolen(e) hadde hatt god bruk for flere ressurser og fagpersonell til å gi barna det de trenger av oppmerksomhet og veiledning!»

«Barn sier ofte ikke i fra før det har gått for langt. Det bør være flere som observerer stort og smått å ta problemene der de faktisk er. Feil barn kan bli henvist i noen tilfeller der samhandlingsproblemer m andre barn og lærere egentlig er problemet»

«De voksne på være mer oppmerksomme på hva som skjer i klasserommet og generelt ute i skolegården. Det må slås ned på uønsket adferd og ha et spesielt øye til sterke grupperinger som utøver mobbing og trakasseringer.»

«Problemer med å ta ting i plenum med klasser, går på enkeltpersoner, noe som lett tolkes av barna som kan mistolkes og gjøre situasjoner verre. Skolen må være mye mer på ved skole start og ikke vente å se på at ting går seg til og så komme på etterskudd»

«Det burde vert en assistent i hver klasse. Dette for å hjelpe de som trenger det mest og for å skape mere ro, trivsel og trygghet i klassene.»

«Arbeid med klassemiljøet startet for seint.»

«Tar ikke foreldres bekymring på alvor. Det er avgjørende at du har en god kontakt lærer som taler elevens sak, da ledelsen kun tenker økonomi og ikke barns beste.»

4.2.3 REVISORS VURDERINGER OG KONKLUSJON

Opplæringsloven ilegger skolene en rekke krav som skal etterleves, i forbindelse med ivaretagelse av elevenes psykososiale skolemiljø, spesielt ved forholdene omkring avdekking og håndtering av enkeltsaker. Etter revisjonens vurdering har skolene flere rutiner som ivaretar delpliktene etter loven, samtidig vurderer revisjonen at skolene har forbedringspotensial ved enkelte punkter.

Det er revisjonens vurdering at skolene i Tvedestrand oppfyller aktivitetsplikten. Grunnskolene i Tvedestrand har flere ulike verktøy og rutiner i forbindelse med det systematiske og forebyggende arbeidet med et trygt og godt skolemiljø. Det meste er spesifikt per skole, men noe gjelder for hele sektoren. Dette gjelder over flere stadier av skolegangen, fra planleggingen av klassesammensetningen til aktiviteter rettet mot enkeltelever i den faktiske skolehverdagen. Observasjon vektlegges av alle rektorene, og man ønsker å ta tak i forhold før det utvikler seg til en sak. Det er riktignok noen forskjeller mellom skolene i hvilke metoder man benytter, men samlet sett representerer det en stor bredde. Revisjonen observerer videre flere likheter i fremgangsmåten i enkeltsaker, med noen nyanser. Revisjonen vil særlig trekke frem at elever og foresatte involveres på et tidlig stadium og får mulighet til å påvirke tiltakene. Revisjonen registrerer likevel noen forskjeller i skriftlige rutiner for ansatte på skolene når det kommer til aktivitetsplikten og skriftlig plan. Ved noen skoler er revisjonen forelagt dette, men ikke for alle. Fra rektorintervjuene fremkommer det også forskjeller i opplæringen de ansatte blir gitt. Rektorene er av den oppfatning at skolene har kapasitet til å utføre delpliktene i aktivitetsplikten. Forhold knyttet til kompetanse og kapasitet er stort sett i tråd med opplysninger fra plasstillitsvalgte, men noen påpeker at det kan være utfordringer i forhold til kapasitet. Fra spørreundersøkelsen er det likevel flere foresatte som påpeker at skolenes ressursituasjon ikke er tilstrekkelig til å kunne jobbe godt med det psykososiale skolemiljøet.

Revisjonen er positiv til at det er utarbeidet en felles skriftlig rutine (handlingsplan) for det forebyggende arbeidet samt aktivitetsplikten i kommunen. Dette kan bli et godt verktøy for de ansatte, gi lik opplevelse og erfaring blant elever og foresatte på tvers av skoler og kunne bidra til at eventuelle forskjeller oppleves mindre ved overgang fra barneskole til ungdomsskole. Det at det er en felles mal for aktivitetsplan i kommunen samt et årshjul for rektormøter der det psykososiale skolemiljøet er på agendaen, styrker forståelsen av at det jobbes på tvers av skolene med dette temaet. Likeledes er det positivt at det er utarbeidet en plan for overgangen til en ny, felles barneskole.

Revisjonen vurderer at skolene vektlegger elevens rett til å bli hørt. Fra intervjuer med rektorene er det gjennomgående slik at elevene involveres på et tidlig stadium, og sammen med foresatte blir de involvert i utarbeidelsen av aktivitetsplan. Det reflekteres i oversendte aktivitetsplaner. Det er også slik at begge sider i en sak blir hørt.

Fra spørreundersøkelsen kommer det frem at foresatte i Tvedestrand i all hovedsak er av den oppfatning at skolene har fokus på arbeidet med å skape et godt psykososialt skolemiljø, men revisjonen registrerer at det er noen forskjeller mellom skolene. På spørsmål om foresattes

barn har opplevd å bli mobbet eller ikke ha et trygt og godt skolemiljø de siste 3 årene, var det 34 prosent som svarte bekreftende på dette. Selv om det ikke er en direkte sammenheng mellom spørsmålet i spørreundersøkelsen og grunnlag for en aktivitetsplan, observerer revisjonen for øvrig at avstanden mellom omfanget aktivitetsplaner og foresatte som oppgir at barnet har opplevd å ikke ha et trygt og godt skolemiljø, ikke er påfallende stor, noe som kan indikere at skolen i stor grad fanger opp tilfeller hvor barna ikke opplever en god skolehverdag. Revisjonen bemerker på den annen side at om lag 40 prosent av foresatte som har opplevd mobbing/utrygt skolemiljø, svarte at problemet ikke bedret seg etter at skolen ble involvert (skolen fulgte ikke opp/situasjonen ble ikke bedre).

Revisjonen vurderer det som at skolenes håndtering av aktivitetsplaner oppfylder lovkravene etter oppl. 9A-4, og tiltakene som settes inn, synes å være egnede og tilstrekkelige til at situasjonen kan løses. Revisjonen vil likevel bemerke at det ved enkelte skoler ikke er et eget felt med målformulering som viser som viser hva tiltakene skal føre til. I

Utdanningsdirektoratets veiledning til mal for aktivitetsplan⁴³ nevnes det at det kan være hensiktsmessig å ha med en oppsummering av hva som er skolens vurderinger av saken. Det er også forskjell mellom skolene i hvor utfyllende selve evalueringen er. Skolene har et bredt repertoar av tiltak de kan sette inn, både type og nivå (elev/klasse/skole), og det fremkommer ikke noen systematiske forskjeller mellom skolene i hva som blir valgt. Revisjonen finner det positivt at det både i forelagte aktivitetsplaner og i intervju med rektorene kommer frem at skolene benytter eksterne tjenester ved behov. Dette bekreftes også i spørreundersøkelsen der nær 40 prosent av foresatte som har barn som har opplevd mobbing, svarer at det har vært kontakt med andre tjenester enn skolen (som helsestasjon, Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT), mfl.).

Tillitsforholdet mellom skole og foresatte er avgjørende for at skolen på en betryggende måte kan håndtere skolemiljø saker iht. kravene i opplæringsloven. Revisjonen vil her bemerke at om lag 40 prosent av foresatte i noen eller mindre grad har tillitt til at skolen vil håndtere og løse opplevd mobbing/krenkelse på en god og profesjonell måte. Foresatte med negativ erfaring trekker her blant annet frem en følelse av ikke å bli tatt helt på alvor og dårlig informasjon. Revisjonen har sammenstilt svar fra foresatte om tillit til at skolen kan løse problemer og opplevelsen av informasjon om arbeidet knyttet til mobbing/psykososialt skolemiljø. Resultatet indikerer at tilliten til skolen øker i takt med hvor god informasjon de foresatte opplever å få. Revisjonen vil understreke at dette ikke er noen undersøkelse av årsakssammenheng, men god informasjon kan skape mer trygghet.

Dokumentasjonsplikten i enkeltsaker er avgjørende for etterprøvbareheten og kravet om at flere parter forstår beslutninger og vurderinger i den enkelte sak. Etter revisjonens vurdering oppfylder skolene kravene som gjelder handlingsplanen, men revisjonen registrerer noen forskjeller mellom skolene knyttet til loggføring og evaluering. Det fremstår som uklart hva som dokumenteres av andre forhold som knytter seg til aktivitetsplikten.

⁴³ [file:///C:/Users/M00029/Downloads/mal-for-aktivitetsplan-eksempel%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/M00029/Downloads/mal-for-aktivitetsplan-eksempel%20(1).pdf), s. 14

Revisjonen konkluderer med at skolene i Tvedestrand kommune i stor grad har rutiner for å sikre både undersøkelse og vurderinger ved mistanke om eller varsel om mobbing i tråd med opplæringslovens bestemmelser, men bemerker likevel at resultater fra spørreundersøkelsen og enkelte foresattes synspunkter kan indikere at praksisen har et forbedringspotensial. Revisjonen konkluderer videre med at de formelle kravene iht. § 9A-4 i all hovedsak synes å være til stede. De fleste gjennomgåtte planene oppfyller kravene etter opplæringsloven klart og tydelig, men revisjonen vil likevel fremheve enkelte forbedringspunkter.

5. REVISJONENS AVSLUTTENDE KONKLUSJON OG ANBEFALINGER

Generelt er revisjonen av den oppfatning at skolene i Tvedestrand i det vesentligste oppfyller de formelle kravene relatert til arbeidet med et trygt og godt skolemiljø, men ser samtidig noen forbedringspunkter både knyttet til informasjonsplikten og aktivitetsplikten.

Revisjonen konkluderer med at skolene i stor grad har på plass rutiner for informasjon til elever, foresatte og råd/utvalg som oppfyller kravene etter loven, men det er noe variasjon mellom skolene og uklarheter omkring hvordan det informeres om retten til et trygt og godt skolemiljø og muligheten til å melde en sak til statsforvalteren. Revisjonen stiller videre spørsmålstegn ved hvor godt rutinene fungerer. Dette knytter seg særlig til foresattes opplevelse av informasjon og hva som er tilgjengelig på skolenes hjemmesider. Det er også noe forskjeller mellom skolene i hvordan temaet formidles til de ansatte.

Revisjonen vil bemerke at resultater fra spørreundersøkelsen tyder på at foresatte som opplever å få god informasjon fra skolen også har større tillit til at skolen vil håndtere og løse opplevd mobbing/krenkelse på en god og profesjonell måte. En høy andel foresatte gir uttrykk for at informasjonen de får ikke er tilfredsstillende. Da er det positivt at sektoren har utarbeidet en handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø der involvering av berørte parter og informasjon om temaet er inkludert. Det at skolene i sterkere grad søker å oppnå en felles forståelse blant både ansatte og elever/foresatte om dette temaet, øker sjansen for å lykkes i å nå ut med informasjon relatert til et trygt og godt skolemiljø.

Revisjonen konkluderer med at skolene i Tvedestrand oppfyller aktivitetsplikten og at elevene blir hørt i dette arbeidet. Samlet sett har grunnskolene i Tvedestrand flere ulike verktøy og rutiner i forbindelse med det systematiske og forebyggende arbeidet med et trygt og godt skolemiljø. Her vil den nye handlingsplanen for arbeidet med det psykososiale skolemiljøet ha betydning, og den jevnlige kontakten mellom skolene støtter opp om dette. Skolene vektlegger observasjon og tidlig inngripen slik at problemer kan løses før det eskalerer. Elever og foresatte involveres tidlig når det utvikler seg til en sak, og får mulighet til å påvirke tiltakene. Fra spørreundersøkelsen kommer det frem at foresatte i Tvedestrand i all hovedsak er av den oppfatning at skolene har fokus på arbeidet med å skape et godt psykososialt skolemiljø, men revisjonen bemerker at om lag 40 prosent av foresatte som har opplevd mobbing/utrygt skolemiljø, svarte at problemet ikke bedret seg etter at skolen ble involvert. Det fremkommer også en følelse fra flere foresatte av å ikke bli tatt helt på alvor, og foresatte stiller spørsmålstegn ved ressursituasjonen på skolene til å kunne jobbe bra med et trygt og godt skolemiljø.

Det er revisjonens konklusjon at skolenes håndtering av aktivitetsplaner oppfyller lovkravene etter oppl. 9A-4, og tiltakene som settes inn, synes å være egnede og tilstrekkelige til at situasjonen kan løses. Revisjonen vil likevel bemerke at det ved enkelte skoler ikke er et eget felt med målformulering, og det er forskjell mellom skolene i hvor utfyllende evalueringen er. Når det gjelder tiltak, råder skolene samlet sett over et bredt repertoar. Dokumentasjonen av

aktivitetsplanen er etter revisjonens vurdering i tråd med kravene, men det er noe uklarhet omkring generell dokumentasjon av de fem delpliktene.

Revisjonen konkluderer med at sektoren har tilfredsstillende rutiner hva gjelder overganger både mellom barnehage og barneskole og til/fra ungdomsskole.

Revisjonen anbefaler følgende til Tvedestrand kommune:

- Revisjonen anbefaler at kommunen vedtar og implementerer forlagte handlingsplan for et trygt og godt skolemiljø. Dette vil kunne gjøre arbeidet med aktivitetsplikten enda bedre og være viktig inn mot informasjonsplikten.
- Revisjonen anbefaler at kommunen arbeider med rutiner og praksis som i større grad kan sikre ivaretagelse av de forbedringspunkter som fremgår i forbindelse med informasjonsplikten, spesielt knyttet til foresattes opplevelse av informasjon, informasjon om mulighet til å melde sak til statsforvalter og informasjon på skolenes hjemmesider.

5.1 KOMMUNEDIREKTØRENS KOMMENTAR

Elevers rett på et trygt og godt skolemiljø er det viktigste i skolen. Krenkelser og mobbing er svært alvorlig for barn og unge. Det er derfor viktig at dette temaet har stort fokus.

Tvedestrandsskolen tar dette på alvor.

Kommunedirektøren opplever forvaltningsrevisjonens rapport som positiv og viktig i arbeidet, og er enig i det som fremkommer i rapporten.

Rapporten forteller at revisjonen er av den oppfatning at skolene i Tvedestrand i det vesentligste oppfyller de formelle kravene relatert til arbeidet med et trygt og godt skolemiljø, men at det samtidig er noen forbedringspunkter knyttet både til informasjonsplikten og aktivitetsplikten.

Kommunedirektøren mener at i skolenes systematiske arbeid fremover må det spesielt sikres tydeligere informasjon til foresatte om elevers rett til et trygt og godt skolemiljø, og muligheten til å melde en sak til statsforvalteren. I rapporten kommer det frem at det kan se ut til at de foreldrene som opplever at de har fått god informasjon fra skolen også har større tillit til at skolen vil håndtere mobbing på en god og profesjonell måte.

Revisjonen råder kommunen til å vedta den nye handlingsplanen for trygt og godt skolemiljø, fordi denne planen kan være med på å gjøre en forskjell i Tvedestrand kommune. Denne vil være med på å sikre at skolene får felles rutiner i arbeidet med å sørge for at alle elever har det trygt og godt, uavhengig av hvilken skole de tilhører. Planen er under utarbeidelse og kommunedirektøren vil legge denne frem for kommunestyret i løpet av høsten 2022.

Skoleeier og skoleledelse i Tvedestrand kommune skal bruke funnene i forvaltningsrapporten til sitt videre systematiske arbeid med å sikre at alle elever har et trygt og godt skolemiljø.

Tvedestrand 22.7.2022

Kommunedirektøren

6. LITTERATUR

LOV-1998-07-17-61 Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa (Opplæringsloven)

FNs konvensjon om barnets rettigheter (FNs barnekonvensjon). Vedtatt av De forente nasjoner 20.11.1989. Ratifisert av Norge 08.01.1991

NOU 2015:2 *Å høre til – Virkemidler for et trygt psykososialt miljø*. Avgitt til kunnskapsdepartementet av Djupedalsutvalget.

Prop. 57 L (2016-2017) *Endringer i opplæringslova og friskolelova (skolemiljø)*. Tilråding fra Kunnskapsdepartementet

Utdanningsdirektoratet. Rundskriv UDIR-3-2017 *Skolemiljø*

Utdanningsdirektoratet «*Grunnlagsdokument for arbeidet med barnehage-, skolemiljø, mobbing og andre krenkelser*» En felles plattform for statlige aktører, revidert utgave.

RSK 001 *Standard for forvaltningsrevisjon*

Skoleporten. *Tvedestrand kommune. Skolefakta – grunnskole*. Hentet ut mars 2021
<https://skoleporten.udir.no/oversikt/oversikt/grunnskole/Tvedestrand-kommune?>

God skole. *Hva er mobbing?* <http://www.godskole.no/mobbing-og-krenkende-atferd/hva-er-mobbing>

VEDLEGG 1 – INTERVJUGUIDE

Intervjuguide rektor

Når det gjelder skolesektoren, bygger prosjektet seg rundt to problemstillinger:

- 1) *Ivaretar skolene i Tvedestrand kommune informasjonsplikten knyttet til foreldre og elever, både i forhold til aktivitetsplikten og det systematiske arbeidet for et godt skolemiljø?*
- 2) *Gjennomfører skolene tilstrekkelige undersøkelser og vurderinger av elevenes psykososiale miljø ved mistanke eller varsling om mobbing? Og foreligger det dokumentasjon som oppfyller innholdskravene etter opplæringsloven om skriftlig plan?*

Innledningsvis om skolen

1. Kan du gi litt innledende informasjon om skolen? Herunder antall elever, organisering av lærere og ansatte, forhold til SFO, evt. miljøteam mv.
2. Er skolen med i noen (trivsels)program for forebyggende arbeid mot mobbing?
3. Hvordan opplever du omfanget av aktivitetsplaner på skolen? Har det vært tilfeller av saker som er påklaget til Statsforvalter?
4. Hva er din oppfatning av skolens kapasitet til å kunne oppfylle alle pliktene etter lovens §9 A?
5. Hvordan vil du beskrive samarbeidet med kommuneadministrasjonen?
6. Hvordan vil du beskrive samarbeidet med andre tjenester som helsestasjon, PPT o.l.?
7. Hvordan oppleves overgangen mellom barnehage og skole?
8. Hvordan oppleves overgangen mellom barneskole og ungdomsskole?
9. Hvordan oppleves det generelle samarbeidsklima mellom skolen og foresatte?

Informasjonsplikten

10. Hvordan vil du beskrive skolens arbeid ift. informasjonsplikten etter opplæringsloven? Og opplever du at det er godt forankret hos alle ansatte?
11. Hvordan vil du beskrive informasjonen FAU, samarbeidsutvalg og skolemiljøutvalg får ift. skolens arbeid med mobbing?
12. Hvordan kan barn og foreldre gå frem dersom de opplever en vanskelig situasjon ift. trivsel/psykososialt miljø?
13. Er det klare føringer ift. hva foreldre og elever kan gjøre og få hjelp til vedr. mobbing/vanskelige situasjoner utenfor skoletid, over internett etc.?
14. Har det vært noen informasjon til elever og foresatte knyttet til overgangen til ny felles barneskole i Tvedestrand?

Aktivitetsplikt, undersøkelser og aktivitetsplaner

15. Hva gjør skolen for å sikre at ansatte har tilstrekkelig og oppdatert kompetanse i forbindelse med de fem delpliktene i aktivitetsplikten?
16. Hva er saksgangen ved varsel etter §9A?
17. Hvordan er dialogen og hvordan foregår møter med foresatte når det utarbeides aktivitetsplan og tiltak?
18. Kan du gi eksempler på tiltak som skolen velger å sette inn, og settes det også inn tiltak som kan håndtere mobbing som skjer utenfor skoletid eller over sosiale medier?
19. Hvem utarbeider tiltak og hvordan gjøres dette?
20. Hvordan håndterer skolen problemet dersom det fortsatt vedvarer etter å ha prøvd ut ulike tiltak og man har nådd tidspunktet for evaluering?
21. Hvordan dokumenterer skolen hva som blir gjort for å oppfylle aktivitetsplikten?

Dialog med tillitsvalgte ved skolene i Tvedestrand kommune

Aktivitetsplikten i oppl. 9A gjelder i forbindelse med elevenes psykososiale skolemiljø og er delt i fem handlingsplikter, samt krav til å sørge for elevenes medvirkning og krav til dokumentasjon. Pliktene til å følge med, gripe inn og varsle er plikter som gjelder for alle som arbeider på skolen.

Det er viktig at de ansatte i tillegg til å kjenne til pliktene til å følge med og gripe inn også har kompetanse om hvordan man skal utføre sine plikter. Det er rektors og skoleeiers ansvar å sørge for at skolen har riktig og nødvendig kompetanse.

I denne forbindelse håper vi i Aust-Agder Revisjon at du har anledning til å svare på følgende spørsmål (gjerne så utdypende svar om mulig)

1. Opplever du at ansatte som du representerer, har nødvendig kompetanse i å utføre pliktene iht. oppl. 9A?
2. Har rektor/skoleeier sørget for tilstrekkelig opplæring i hvordan ansatte som du representerer, skal håndtere delpliktene etter oppl. 9A.
3. Har ansatte som du representerer, tilstrekkelig kapasitet til å ivareta pliktene etter oppl. 9A?

Dialog med representanter i FAU / samarbeidsutvalg / skolemiljøutvalg

Opplæringsloven ilegger skolen en plikt til å informere elever og foresatte om rettighetene i «køpittel 9A», herunder skolens aktivitetsplikt samt klagemuligheter til Statsforvalter.

Skolens samarbeidsutvalg, skoleutvalg, skolemiljøutvalg, elevråd og FAU skal etter opplæringsloven § 9A-9 holdes informert om alt som er viktig for skolemiljøet, og så tidlig som mulig involveres i arbeid med skolemiljøtiltak.

Alle ovennevnte utvalg har rett til innsyn i all dokumentasjon som gjelder det systematiske arbeidet for et trygt og godt skolemiljø, og har rett til å uttale seg og komme med fremlegg i alle saker som er viktige for skolemiljøet.

I denne forbindelse håper vi i revisjonen at du har anledning til å svare på følgende spørsmål (gjerning så utdypende svar om mulig)

1. Hvor lenge har du sittet i det respektive utvalget du sitter i?
2. Opplever du at dere i FAU / SMU / SU har fått informasjon fra skolen / rektor om skolens systematiske arbeid for et trygt og godt skolemiljø? Herunder hvordan skolen jobber forebyggende mot mobbing / krenkelser osv.
3. Gis denne informasjonen regelmessig (møter, Visma, andre kanaler) eller er det kun gitt en sjelden gang/aldri?
4. Har dere blitt orientert i utvalget om «status» på skolemiljøet? Herunder i form av resultater på elevundersøkelser eller trivselsundersøkelser, utfordringer på enkelttrinn, problemer over lengre tid, omfang av aktivitetsplaner osv.
5. Har dere i utvalget blitt gitt anledning til å gi en uttalelse eller ha bidrag inn i utforming av planer, generelle tiltak eller lignende systematisk skolemiljøarbeid?

VEDLEGG 2 - SPØRREUNDERSØKELSE

Aust-Agder revisjon IKS (Tvedestrand kommunes revisor) arbeider for tiden med et prosjekt om mobbing og psykososialt miljø ved skolene i Tvedestrand. Prosjektet er bestilt av kommunens kontrollutvalg, og den endelige rapporten vil behandles i kommunestyret og sendes til kommunens ledelse. Prosjektet omhandler alle skolene i Tvedestrand. Svarene dine skal i hovedsak relatere seg til dine erfaringer knyttet til skolen du har barnet ditt på i dag.

Vårt formål er å kartlegge ulike temaer rundt skolemiljø/mobbing på skolene i Tvedestrand, og om skolene jobber tilfredsstillende både forebyggende og i enkeltsaker vedr. elevenes psykososiale skolemiljø. Vi mener det her er viktig at også foreldres synspunkt skal bli hørt, og har derfor utarbeidet noen spørsmål vi håper dere vil svare på. Dere må gjerne utarbeide svarene sammen med deres barn om det er ønskelig. Det er deres subjektive opplevelse av skolen i forbindelse med utrygt skolemiljø eller mobbing vi søker svar på.

Det vil kun være anledning til å svare én gang. Dersom du har barn ved flere klassetrinn, ønsker vi at du svarer med utgangspunkt i din felles opplevelse av skolen. Det vil være et kommentarfelt på slutten av undersøkelsen, hvor du kan utdype i fritekst dersom du f.eks. har veldig sprikende opplevelser eller av andre hensyn ønsker å

utdype mer. Dersom du har barn ved flere skoler og ønsker å svare for hver skole, oppfordrer vi til at du tar kontakt (post@aarevisjon.no) slik at vi kan åpne for flere besvarelser.

Ditt svar vil være et viktig bidrag for våre konklusjoner. Undersøkelsen vil kun ta 3 - 5 minutter. Alle besvarelser vil være **anonyme**. All personlig data som fremkommer gjennom undersøkelsen, vil bli behandlet konfidensielt i revisjonen iht. GDPR og personvern, og vil ikke bli overlevert kommunen.

Undersøkelsen vil være åpen for svar frem til og med søndag 20. mars 2022.o

INNLEDNING

Hvilken skole går barnet ditt på?

- (1) Lyngmyr skole
- (2) Tvedestrand skole
- (3) Holt skole
- (4) Dypvåg skole
- (5) Songe skole
- (6) Vestre Sandøya skole

INFORMASJON

I hvilken grad opplever du at skolen har informert foresatte om arbeidet knyttet til mobbing/psykososialt skolemiljø?

- (1) I svært liten grad
- (2) I liten grad
- (3) I noen grad
- (4) I stor grad
- (5) I svært stor grad

Opplever du å ha fått tilstrekkelig informasjon av skolen slik at dere vet hvordan man går frem i en eventuell situasjon knyttet til utrygt skolemiljø/mobbing?

- (1) Ja
- (2) Nei

Gjennom hvilken kanal blir du informert om skolens arbeid knyttet til mobbing/psykososialt skolemiljø (flere valg godtas)?

- (1) Møter med skolen
- (2) Skolens/kommunens hjemmeside
- (3) Visma/Min skole eller andre apper

- (4) Andre måter (vennligst utdyp)
- (5) Ikke fått informasjon

Om du har krysset av for "andre måter" som informasjonskanal, kan du gjerne beskrive dette.

INFORMASJON FORTS.

Opplever du at skolen har fokus på å skape et godt psykososialt skolemiljø der elevenes trivsel tas på alvor?

- (1) I svært liten grad
- (2) I liten grad
- (3) I noen grad
- (4) I stor grad
- (5) I svært stor grad

Hvor ofte deltar minst en av elevens foresatte på foreldremøter?

- (1) Aldri (ingen de tre siste år)
- (2) Noen ganger
- (3) Som regel (de fleste møter de siste tre år)
- (4) Vet ikke

SAMARBEID OG TILLIT

Hvordan vil du på et generelt grunnlag beskrive samarbeidet med skolen?

- (1) Ikke tilfredsstillende
- (2) Lite tilfredsstillende
- (3) Verken eller
- (4) Tilfredsstillende
- (5) Svært tilfredsstillende

Hvis du skulle si ifra om at ditt barn opplever mobbing eller krenkelser på skolen, har du/dere tillit til at skolen vil håndtere problemet på en tilfredsstillende måte?

- (1) I svært liten grad
- (2) I liten grad
- (3) I noen grad
- (4) I stor grad
- (5) I svært stor grad

Utdyp gjerne hvorfor dere har redusert tillit til skolen (kun hvis man svarer i liten eller svært liten grad på forrige spørsmål)

Har ditt barn opplevd å bli mobbet eller ikke ha et trygt og godt skolemiljø de siste 3 årene?

- (1) Ja
- (2) Nei

SAMARBEID OG TILLIT FORTS.

Dersom ditt barn har opplevd mobbing eller mistriksel på skolen; hvordan gikk du frem overfor skolen og hva ble resultatet?

- (1) Jeg sa ifra til skolen, men de fulgte ikke opp situasjonen
- (2) Jeg sa ifra og skolen hjalp til å bedre situasjonen
- (3) Jeg sa ifra til skolen, de fulgte opp situasjonen, men det ble ikke bedre
- (4) Jeg sa ikke ifra til skolen. Utdyp gjerne hvorfor
- (5) Annet - vennligst utdyp

Utdypning på spørsmål ovenfor.

Dersom ditt barn har opplevd mobbing eller mistriksel på skolen; har det vært kontakt med andre tjenester enn skolen (som helsestasjon, Pedagogisk Psykologisk Tjeneste (PPT), mfl.)?

- (1) Ja
- (2) Nei

AVSLUTNING

Har du noen utfyllende kommentarer eller spesielle forhold ved skolens arbeid knyttet til tematikken som du mener revisjonen bør vite om, kan dette utdypes nedenfor.